

Nr. 154, december 2011

MOLEN Wereld

De DRIE LEVENS van één molen (11)

Maandblad
over molens en
hun opvolgers
14e jaargang, nr. 12

Dit nummer is weer een Rijnlandnummer dat ook verstuurd wordt aan relaties van de Rijnlandse Molenstichting. Als gebruikelijk haalt Andries Veloo weer een Rijnlandse molen en zijn molenaar voor het voetlicht; in dit geval Ad Brekelmans van de Rietveldse molen bij Hazerswoude. Ook is er een 'Portret' van een korenmolen in Rijnland opgenomen in de vorm van de aflevering van de serie 'De drie levens van één molen', gewijd aan de korenmolen De Hoop aan de Zuidkade in Waddinxveen die daar zijn tweede leven beleeft. Met deze aflevering nemen we afscheid van de molen in Waddinxveen. Voor de volgende aflevering staat het derde leven op het programma wat ons naar Gelderland voert; naar Harderwijk om precies te zijn.

Uiteraard treft u verder de gebruikelijke rubrieken aan.

Dit nummer sluit de veertiende jaargang af; op naar de vijftiende! De adresdrager voor dit nummer bevat - indien van toepassing - tevens het acceptgiroformulier voor de betaling van het abonnementsgeld over 2012. In dit blad kunt u lezen dat de stichting zich genoodzaakt ziet om de korting op het abonnementsgeld voor snelle betalende af te schaffen in de hoop een prijsstijging te kunnen voorkomen. Hopelijk werkt het niet negatief uit op de betalingsdiscipline zodat administratief meerwerk niet nodig is. Laten we er zo met elkaar aan meewerken dat Molenwereld een schitterend, informatief en ook een betaalbaar molenblad blijft; 'molen-goud' voor een klein prijsje.

En Balie Kluiver herkent zich in een orgelliefhebber.

JSB

ANBI-status

Aanvankelijk was de fiscale aftrekbaarheid voor donaties aan stichtingen erg gemakkelijk. In de loop der jaren heeft de overheid op dit punt de teugels - ongetwijfeld uit bezuinigingsoverwegingen - gedurig aangehaald. Zo moesten organisaties Algemeen Nut Beogende Instellingen (ANBI) zijn. De Stichting Molenwereld is dat ook, maar niet lang meer. De regelgeving is verder verscherpt. De Stichting Molenwereld mag met haar blad wel algemeen nut beogen, maar opereert in de praktijk als een uitgeverij ook al kan er statutair geen winst gemaakt worden. Om die reden trekt de Belastingdienst de ANBI-status van de Stichting Molenwereld per 31 december 2011 in. Dat betekent dat giften/donaties aan de Stichting Molenwereld na 31 december van dit jaar niet langer fiscaal aftrekbaar zijn. Donaties, gedaan voor 31 december 2011 zijn dat nog wel. **Uiteraard stelt de Stichting Molenwereld donaties zeer op prijs**, om het even of die nu voor of na 31 december zijn gedaan, maar wanneer u het voor 31 december doet kunt u nog van het fiscale voordeel profiteren.

Het bestuur van de Stichting Molenwereld

Bij de omslag voorzijde: Het voorjaar van 2007 deed de molen De Hoop in Waddinxveen niet opbloeien. Het tegendeel was het geval. De sloper maakte een definitief einde aan het laatste overblijfsel van het indrukwekkend rijke Waddinxveense molenverleden; geen Hoop meer voor Waddinxveen (foto Ron van Rhijn, 29 mei 2007).

Bij de omslag achterzijde: Hazerswoude, ooit een buurgemeente van Waddinxveen, is gelukkiger af. De sloper heeft ook daar flink huisgehouden en zelfs vrij laat nog. Toch kan men in Rijnwoude zoals de gemeente nu heet terecht trots zijn op een staalkaart van indrukwekkende molens. De Rietveldse molen is er een van. (foto D. Kenbeek, 30 juli 2010).

INHOUD

pagina

MOLENSACTUEEL	407
GRENSMOLENS	415
MOLENSACTUEEL: Van Laar gaat Daams' molen verhogen	416
NVVM-molenmakers ACTIEF	418
MOLENSACTUEEL: I.J. De Kramer-Prijs	420
ZOEKER	422
UIT 'T KIJKGAT	422
MOLENS RIJNLAND	423
'T BETERE WERK	427
DE DRIE LEVENS VAN ÉÉN MOLEN (11)	407
J.S. Bakker	
INHOUDSOPGAVE 2011	439

Afsluitdatum van de kopij voor
het januarinummer van *Molenwereld*:

9 december 2011

COLOFON

Redactie & administratie:

Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle,
Tel./fax: +31 (0)79-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

Verschijsning:

Elf maal per jaar, als regel op de eerste woensdag van de maand. Gedurende de maanden juli en augustus verschijnt één gecombineerd nummer.

Uitgave:

De 'Molenwereld' is een uitgave van de Stichting Molenwereld
Benedenrijweg 521 2987 VA Ridderkerk
Tel.: 0180-411018

Uitgever:

dhr. S.J. J. Veerman
Zwanebloem 51, 2954 NH Alblasserdam
Tel.: 06-23974997
E-mail adres: sjv@xs4all.nl

Redactie:

dhr. J.S. Bakker
Moerdijkstraat 37 2751 BE Moerkapelle,
Tel/fax 079-5931303
E-mail adres: jsbakker@molenwereld.nl

dhr. B.H.J. Mols
Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk,
Tel.: 06-50283248
E-mail adres: bart68@planet.nl

Advertenties:

J. Ottevanger
Molenviergang 2 2761 BK Zevenhuizen
Tel.: 0180-638180 / Fax: 0180-638179
E-mail adres: adv@molenwereld.nl

Abonnementen:

Tel.: +31 (079)-5931303 (na 18.00 uur) / Fax: +31 (079)-5931303
Nederland (€ 47,50) per jaar (incl. 6% BTW).

Overige landen Europa (€ 65,-)
Andere landen prijs op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

De in het lopende abonnementsjaar (van januari t/m december) reeds verschenen nummers worden na ontvangst van het abonnementsgeld direct toegezonden, indien nog voorradig.

Prijs losse nummers: in Nederland € 6,-;
overig Europa € 7,- (exclusief porto).

Donateurs van de Stichting Molenwereld ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50.
Op schenkingen en legaten aan de Stichting Molenwereld is artikel 24 lid 4 van de Successiewet van toepassing.

Bankrelatie:

Voor Nederland: Postbank 4506935 / Rabobank 3750.30.867
Voor België: Postcheque 000-1746998-28

Kopij:

Zenden aan de redactie van de Molenwereld,
Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle.

Lay-out en Druk:

Vis Offset, Alphen aan den Rijn. E-mail: info@drukkerij-vis.nl

ISSN 1387-2974

© COPYRIGHT 2011 Stichting Molenwereld Moerkapelle.
Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Molens **ACTUEEL**

Informatie voor deze rubriek: Redactie Molenwereld, p/a B.H.J. Mols,
Provincialeweg Zuid 42, 4286 LM Almkerk. Tel.: 06-50283248 / E-mail: bart68@planet.nl

Uw medewerking wordt zeer op prijs gesteld.

De stekker uit **Molenwereld**

In 1998 verscheen het eerste nummer van *Molenwereld*; 24 pagina's, beperkt aantal foto's en niet in kleur. Dankzij gestage groei was het zonder veel moeite mogelijk langzamerhand zowel het aantal pagina's als het aantal foto's uit te breiden. Kleur deed aarzelend zijn intrede. Ook bleek het mogelijk alle kostenstijgingen, met name de verzendkosten, op te vangen. Daardoor kon de abonnementsprijs laag blijven. Sinds 1998 is erzeggen en schrijven één prijsverhoging geweest. Dat was in 2002 bij de invoering van de euro. Toen ging de prijs van € 44,24 (omgerekend) naar € 47,50. Sindsdien is die ongewijzigd gebleven.

Eind 2009 kwam de drukker met een mooie offerte voor een uitgave in full colour. Daar hing uiteraard een prijskaartje aan, maar gelet op de ervaringen in voorgaande jaren meenden we dat dit door de gestage groei van het blad plus enige zuinigheid kon worden opgevangen. Daarom lieten we het mooie aanbod niet gaan en sinds 2010 verschijnt het blad volledig in kleur bij gelijkblijvende prijs. Helaas werd ons vertrouwen

gelogenstraft en steeg het aantal abonnees niet. We moesten 2010 afsluiten met een verlies dat sinds de aanvangstijd in 1998 niet was voorgekomen. Dat kon gelukkig opgevangen worden vanuit de reserve. We hoopten dat dit een incidentele inzinking was. Ook dat bleek niet waar. Het afgelopen jaar is het aantal abonnees - de kurk waar het blad voornamelijk op drijft - duidelijk gedaald. Het gaat dus niet goed met *Molenwereld*. Van het begin af aan hebben we *Molenwereld* zo goed mogelijk willen houden. Nog geen 4,40 per nummer is niet duur. Kijkt u maar eens in het tijdschriftenschap in uw supermarkt. Voor die prijs krijgt u het nog eens maandelijks thuisbezorgd ook.

Toch kunnen wij zonder wezenlijk in te boeten op kwaliteit zo niet verder. Vandaar dat het bestuur van de Stichting Molenwereld heeft besloten de korting voor snelle betalende af te schaffen. De minimumabonnementsprijs wordt (blijft) € 47,50 voor Nederland en € 65,- voor Europa buiten Nederland. Donaties en overbetalingen worden uiteraard zeer op prijs gesteld.

Bij de opzet van het blad in 1997 is uitgegaan van een 'harde kern'; een noodzakelijk minimaal aantal abonnees. De juistheid van dit aantal is inmiddels gebleken. Vrij snel na de start van het blad werd die ondergrens bereikt. Door de bovengenoemde daling van het aantal abonnees komt die ondergrens weer bedenkelijk in zicht. Dat betekent dat het blad de gevarezone bereikt. Vooralsnog is er nog geen reden tot echte zorg, maar wanneer het zo doorgaat moet binnen enkele jaren de uitgave van *Molenwereld* noodgedwongen worden gestakt. De enige werkelijke oplossing is groei van het aantal abonnees.

Kent u mensen die geïnteresseerd zijn in molens, of zelfs lezers van dit blad, maar geen abonnee zijn?

Probeer ze abonnee voor *Molenwereld* te maken.

***Molenwereld* gaat voor u open; anders gaat-ie helaas dicht!**

Het bestuur van de Stichting Molenwereld

Elke nieuwe abonnee ontvangt bovendien het boek 'Molenaarsverleden' als welkomstgeschenk geheel Gratis!

Nog geen 4,40 per nummer is niet duur; om geïnformeerd te blijven over onze molens!

▲De geamputeerde windmotor in de Westerpolder bij Kolham; waarschijnlijk een vermindering van korte duur (foto Willem Jans, 13 november 2011).

▲Het plaatsen van de kap op molen Windlust te Overschild (foto: L. Groenewold, 9 november 2011).

Windmotor Kolham mist windrad

De vorig jaar herbouwde en gerestaureerde windmotor in de Westerpolder bij Kolham staat zonder windrad. Het rad is verwijderd omdat de bronzen lagers versleten waren. Het was de firma Molema uit Heiligerlee een raadsel hoe dit zo snel kon gebeuren. Zij hebben de windmotor gebouwd, maar het kogellagergedeelte werd uitbesteed. Momenteel is men volop bezig met de vernieuwing/vervanging van de lagers. De bedoeling is dat het rad nog dit jaar herplaatst wordt.

Kap Windlust te Overschild teruggeplaatst

Op 9 november 2011 is de kap van molen Windlust te Overschild weer terug geplaatst. Het werk begon om 8 uur en omstreeks 8.45 uur lag de gerestaureerde kap weer op zijn plaats: boven op het achtkant van molen Windlust. De beide vrijwillige molenaars en enkele bestuursleden van de Slochter Molenstichting, eigenaar van deze uit 1859 daterende korenmolen, keken vergenoegd naar boven. Ondanks de dichte mist was de

klus vakkundig en in een oogwenk verricht. 'Het zicht der weer strak oet.' was het commentaar. Een Groninger understatement voor het werk wat er aan was voorafgegaan, maar niettemin waar. De molen met de zojuist geplaatste kap ziet er puik uit. Vlak na het plaatsen van de kap volgden tevens de staart en de schoren. **Lammert Groenewold.**

Groot onderhoud molen Coevorden

In oktober zijn de molenbouwers firma Molema V.O.F Heiligerlee met groot onderhoud aan de molen De Arend begonnen. En dat er wat moest gebeuren was in de loop van de jaren wel duidelijk geworden. Van de stelling, van de molen waren diverse schoren en liggers aan vervanging toe. Maar ook het gevluht had wel z'n beste tijd gehad. Destijds in 1977 met de grote restauratie (door Medendorp uit Zuidlaren), was van het bouwval een draaiende molen gemaakt. Maar nu na 34 jaar was het houtwerk van het gevluht aan vervanging toe. Bij nadere inspectie bleek dat het er zoveel moest worden vervangen, dat de gemeente heeft besloten om op de roeden na, het gehele gevluht te vernieuwen. Nadat de roeden uit de molen waren gehaald, zijn ze naar de werkplaats van de molenmakers vervoerd, om daar van nieuw hekwerk te worden voorzien. Doordat de roeden toch op de begane grond lagen, was de klus om ze te ontroesten een stuk eenvoudiger, dan dat er op hoogte moet werkt worden. Vooral ter plaatse van de askop ontstaat er in 34 jaar toch een behoorlijke roestlaag. Nadat die was verwijderd, konden de roeden van een nieuwe verflaag worden voorzien. Het geheel ziet er weer keurig uit en zo kunnen deze twee roeden er weer een tijdje er tegenaan.

Op een frisse en vooral mistige ochtend van 9 november, kwamen omstreeks negen uur, de molenmakers met groot materiaal naar de molen om de gerestaureerde roeden voor de tweede keer in hun bestaan te steken. Dankzij precisiewerk was de klus in die morgen snel gerealiseerd. Vervolgens werd het hekwerk van de molen gecompliceerd. Als het gevluht en het buitenwerk klaar is, zal in de molen de pensteen worden vervangen. Maar ook onze ongenodigde gasten - de familie boktor - die zich in het luiwiel hebben genesteld, zullen met deze restauratie ook zijn verdwenen, en daar treuren we niet om, het zijn eenmaal lastige gasten. Na deze restauratie kan De Arend er weer tegen, weliswaar in de wetenschap dat na verloop van tijd er toch weer aan de molen zal worden gesleuteld. Dat is bij iedereen wel bekend. Onderhoud blijft altijd nodig. **Roelof Kooiker.**

Start herstel molen Dijkerhoek

Op 4 november is een start worden gemaakt met de restauratie van de molen in Holten-Dijkerhoek (*Molenwereld* 2011-3-83). De ruim 130 jaar oude binnenroede wordt verwijderd en helemaal in oude staat hersteld. Ook worden het kruiswerk en boventafelement vernieuwd. De werkzaamheden zullen enige maanden in beslag nemen en naar verwachting in mei 2012 zijn afgerond. Het officiële startsein is gegeven door wethouder Ligtenberg van de Gemeente Rijssen-Holten, eigenaar van de molen. Er is een bouwboard onthuld, waarna de roede uit de molen is gehaald. Deze zal worden afgevoerd naar de werkplaats van molenmaker Vaags in Aalten. De overige restauratiewerkzaamheden worden in Dijkerhoek verricht.

▲ Inspectie van de molen van Hoonhorst tijdens de oplevering (foto W. Schrijver, 10 november 2011).

▲ In het volle licht van binnen uit geeft een meer natuurlijk gezicht dan de molen van buitenaf 'aangestraald' (foto W. Schrijver, november 2011).

▲ Zoals zo vaak in oostelijk Nederland liggen in Hoonhorst de stenen op de baliezolder (foto W. Schrijver, november 2011).

Molen Hoonhorst opgeleverd

Op 10 november 2011 is de gerestaureerde molen van Hoonhorst opgeleverd, jarenlang een kale romp. Helaas was het ontbreken van wind de reden dat molenmaker Vaags niet kon proefmalen met de molen. Daardoor kwam het binnenwerk niet in werking en kon dat deel nog niet opgeleverd worden. Wat betreft het bouwkundige is de gehele vooroplevering naar wens verlopen. Er is hard gewerkt om alles op tijd gereed te krijgen; met een resultaat om trots op te zijn. Als de molen volledig is opgeleverd zal de gemeente er hard aan werken om de molen aan de stichting over te dragen. Pas daarna kunnen de molenaars volop aan de gang.

◀ De buitenroede van De Arend in Coevorden wordt gestoken (foto: R. Kooiker, 9 november 2011).

Hoonhorst mag trots zijn op vier gediplomeerde molenaars en nog twee in opleiding. Dus kennis van de molens is er voldoende, hoewel we steeds moeten blijven uitkijken naar nieuwe aanwas in molenaars. Dus is het wat voor u, schroom dan niet u te melden. Maar ook voor andere taken blijven er genoeg werkzaamheden over.

In de komende nachten zal de molenverlichting blijven branden, jawel 14 lampen voor een totaal aan 56 watt, dankzij Duurzaam Hoonhorst. Menigeen zou denken dat dit niet past in Duurzaam Hoonhorst, maar toch is dat juist wel het geval. De lampen die bij nacht moeten zorgen voor het aanlichten van de molen, van binnenuit hebben een stroomverbruik van slechts 4 watt, dus energiearme LED lampen.

Ook de overige lampen in de molen worden uitgevoerd in LED verlichting. Dus onze molen is wel heel erg energiezuinig. Wat betreft de gewenste aanbouw en de inrichting van het molenterrein, zal

nog veel overleg gevoerd moeten worden, maar we zitten zeker niet stil. **Stichting molen Fakkert Hoonhorst.**

Herstel Leemansmolen te Vriezenveen voltooid

Het herstel aan de Leemansmolen in Vriezenveen is eind oktober voltooid. In de maanden september en oktober is de Leemansmolen buiten bedrijf geweest in verband met een grote onderhoudsbeurt. Molenmaker Groot Wesseldijk uit Lochem heeft diverse onderdelen, zoals de staart compleet vervangen. Ook is onder meer het rietdek op diverse plaatsen vernieuwd.

SGP niet eens met bestemmingsplan Elspeet

Op 29 oktober is het gevoelige en omstreden bestemmingsplan voor de bouw van woningen bij molen de Hoop in Elspeet door de gemeenteraad behandeld (*Molenwereld* 2011-7-249/250). Alle partijen gingen daarbij akkoord met uitzondering van SGP. De SGP verwijst naar de gemaakte afspraken die voorzien in een minder ruim bestemmingsplan dan nu is voorgesteld. Nu ineens mogen de twee woningen wel 200 vierkante meter worden. Het ene bouwvlak is 315 m² en de ander 374 m². Een volgende koper kan in de toekomst een veel groter huis gaan bouwen en dan kan er niets tegen worden gedaan, omdat in het bestemmingsplan geen grens aan de maximale bebouwing wordt gesteld. Dit bestemmingsplan zo te wijzigen brengt een groot risico met zich mee. De eigenaar heeft de woningen nodig om de financiering rond te krijgen voor de restauratie van de molen. Het college heeft ook nooit geprobeerd onder oude afspraken vandaan te komen.

Vervangen molenstenen De Duif Nunspeet

De actie van de Stichting Vrienden van Molen de Duif te Nunspeet voor twee nieuwe molenstenen voor de 125-jarige

▲ De Otter aan de Kostverlorenvaart in Amsterdam; wat nu? (foto: collectie SIEDH, 22 mei 2011).

molen verloopt zeer succesvol. Na een royale schenking van het Dichterbijfonds van de Rabobank heeft nu ook het Van den Broek Lohman Fonds Nunspeet een substantiële bijdrage geleverd voor de aanschaf van twee nieuwe molenstenen. Samen met alle gevoerde acties is met deze schenking de vervanging van de versleten stenen wel heel dichtbij gekomen. De Vrienden van Molen de Duif verwachten dan ook dat binnen afzienbare tijd het karwei kan worden aangepakt. De huidige stenen zullen er uitgetakeld worden en de nieuwe worden vervolgens op hun plaats gelegd.

Zwiepse molen wekt groene stroom op

Op 11 november is de eerste molen met een kleine generator officieus in gebruik gesteld. Het betreft de Zwiepse Molen in

de gemeente Lochem. Begin november is de aanvraag voor een vergunning binnen bij de RCE ingediend. Na een stevig debat is besloten om deze generator als eerste in Nederland te gedogen, de vergunning komt later, maar tevens om er een landelijk proefproject van te maken. De ervaring die hier wordt opgedaan zal gebruikt worden om andere molens te certificeren. Voor de bouw van deze generator zocht de bouwer Henk Stermerdink, deskundig op het gebied van windturbines, in samenwerking met een Deens bedrijf. Voor hen is waarschijnlijk de Zwiepse Molen ook de eerste uit een lange reeks.

Onderhoud molens Utrecht verzekerd

De Provincie Utrecht heeft een voorgenomen bezuiniging op de erfgoedsubsidie aan Het Utrechts Landschap bijgesteld. De subsidie wordt met ingang van 2013 weliswaar verlaagd met 25%, maar behoudt wel een structureel karakter. Aanvankelijk was het de bedoeling dat de subsidie volledig zou worden stopgezet. De afgelopen jaren hebben veel molens in Utrecht een grote opknappingsbeurt gehad. Aangezien molens werktuigen zijn, die bloot staan aan weer en wind, is onderhoud absoluut noodzakelijk voor de instandhouding van de

◀ De molen van Zwiep, lange tijd bemalen door de familie Postel (foto Donald Vandenbulcke, 16 juli 2009).

molens. Het Utrechts Landschap zal zich de komende jaren inspannen om de financiering van het onderhoud van de molens verder te verbreden. Voor een vijftal molens hebben zich bedrijven gemeld die 'hun' molen jaarlijks steunen met een bijdrage aan het onderhoud. Het Utrechts Landschap wil dit netwerk van Molenvrienden graag verder uitbreiden. De bouwers van de A2 hebben zich gezamenlijk ontfermd over de Oukoper Molen, die pal naast de snelweg staat. Uiteindelijk doel van Het Utrechts Landschap is dat de molens een vitaal onderdeel blijven van het landschap in Utrecht. **Het Utrechts Landschap.**

Raad van State vernietigt rechtbankvergunning voor De Otter

Op 2 november heeft de Raad van State uitspraak gedaan in de kwestie rond de verplaatsing van houtzaagmolen De Otter te Amsterdam. Eerder had de rechtbank van Amsterdam uitgesproken

▲Luchtfoto van de situatie rond de molen van de polder Beneden-Haastrecht, gemeente Gouda. Twee wielen aan de overzijde van de IJssel herinneren aan vroegere dijkdoorbraken.

de Raad van State het oordeel van de rechtbank onderschreven. De stichting zal de Commissie Bezwaar en Beroep van de gemeente Amsterdam het verzoek doen de zaak met spoed te behandelen. **Stichting Houtzaagmolen De Otter.**

uitgekleed. De stichting kon de erfpacht niet meer opbrengen en besloten werd alle gebouwen op het park aan het Uitgeestermeer over te laten gaan aan het Recreatieschap Alkmaarder- en Uitgeestermeer (RAUM). Voor de SIEDH en haar vrijwilligers resteerde de taak om de Stichting Houtzaagmolen De Otter waar mogelijk te ondersteunen en de taak om als goed huisvader op te treden in het beheer van de gebouwen en het terrein, die gehuurd worden van het RAUM. Dit alles in afwachting van de mogelijke komst van De Otter. Het recreatieschap is nu bezig met een heroriëntatie van dit gebied dat een recreatieve bestemming heeft.

Toch bouw tegenover molen Beneden Haastrecht

De bouw van appartementen tegenover de molen van Beneden-Haastrecht in Gouda kan toch doorgaan, nu de Raad van State op 19 oktober 2011 in hoger beroep alsnog de bezwaren van molenaar Noorlander ongegrond heeft verklaard (*Molenwereld* 2011-6-206). De Raad van State is het niet eens met de bezwaren ingediend tegen de plannen van ontwikkelaar Burgland. Ze stelt dat de appartementgebouwen slechts 41 centimeter hoger zijn dan de huidige bedrijfsloods op die plek. Het zicht op de molen zal niet verslechteren, doordat er zelfs sprake zal zijn van een doorkijk die nu niet aanwezig is. Ook zal van minder windvang geen sprake zijn en zullen nieuwe bewoners van het complex weinig tot nauwelijks hinder van slagschaduw door de zon ondervinden wanneer de molen draait. De strijd tegen het bouwplan heeft enkele jaren geduurd, waarin Noorlander werd gesteund door onder andere de Provinciale SP en de werkgroep Gouda-Krimpenerwaard.

Stichting De Schiedamse Molens verhuist naar molen De Kameel

Tijdens Molendag 2011 is molen De Kameel in Schiedam geopend (*Molenwe-*

▲Toch heeft de Stichting Industrieel Erfgoedpark De Hoop veel bereikt als een houtloods; een kleine zaagmolen en meer. In het erfgoedpark blijft de fundering van een paltrok (rechts op de foto); toekomstmuziek? (foto SIEDH, Jacques Dersjant, 19 april 2009).

dat De Otter verplaatst mocht worden, omdat de windsituatie dusdanig was verslechterd waardoor de molen ernstig wordt belemmerd om te kunnen draaien. Dit wordt door de Raad van State onderschreven. Tevens bepaalde de rechtbank dat Stichting Houtzaagmolen De Otter geacht werd de benodigde vergunning in haar bezit te hebben. Dat laatste is evenwel door de Raad van State vernietigd. Voor het overige heeft

Erfgoedpark De Hoop te Uitgeest geeft de hoop op

De Stichting Industrieel Erfgoedpark De Hoop houdt na 25 jaar op te bestaan. Nu de Raad van State de beslissing om molen De Otter te mogen verplaatsen terug heeft gedraaid, ziet de stichting geen reden meer om verder te gaan. De taken van de stichting op het Erfgoedpark waren begin dit jaar al danig

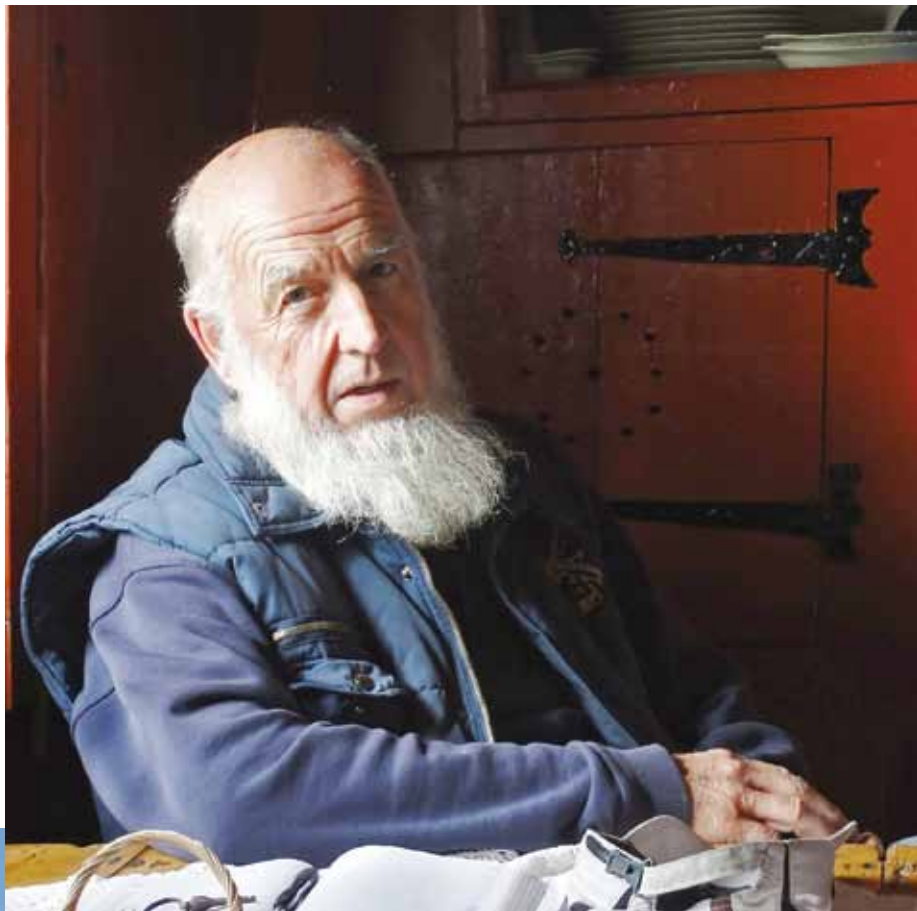
reld 2011-6-206/207). Hiervoor moest er bij de bouw nog een flinke sprint worden getrokken en van binnen was dan ook nog niet alles klaar. Nu de onderste zolders zijn voorzien van alle zaken die een kantoor nodig heeft, heeft Stichting De Schiedamse Molens begin oktober haar intrek genomen op de eerste zolder. Men heeft er lang naar uitgekeken en is bijzonder verheugd om net als de vrijwillige molenaars in een molen te mogen werken. De bovenste zolders met het gaande werk hebben ook nog moeten wachten op completering. Dit kwam door een aantal onderhoudsklussen op andere molens die voorrang verdienen. Op dit moment is molen De Kameel helemaal compleet met een werkend koppel maalstenen. De opwekking van electriciteit is nog niet gerealiseerd maar hier wordt aan gewerkt. Er zijn contacten met enkele technische partijen waarbij wordt gezocht naar een toepassing waar ook een educatieve functie aan kan worden gekoppeld. Nieuw adres van de stichting per 1 oktober 2011: Doeleplein 6, 3111 PA Schiedam.

Bram Zonderop veertig jaar molenaar

Vrijdag 7 oktober, werd in Voorburg het heuglijke feit herdacht dat Bram Zonderop 40 jaar molenaar was op molen De Vlieger. De molen was door het vrijwilligersteam mooi in de vlaggen gezet incl. spandoeken. Het weer zat helaas niet erg mee. De festiviteiten vonden plaats in partyboerderij Dekker's Hoe-

ve. Na een paar toespraken werd er een toneelstukje opgevoerd, waarin op humoristische wijze Bram's 40 jaren molenaarsschap de revue passeerde. Daarna volgde nog een informeel samenzijn met een natje en een droogje. De receptie was druk bezocht. Bram stamt uit een oud watermolenaarsgeslacht. Zo heeft zijn overgroot-

vader op de Bosch- en Gasthuismolen te Leiden gemalen. Zijn opa werd in 1932 in Voorburg tot molenaar van De Vlieger benoemd. Die werd op zijn beurt opgevolgd door Brams vader, maar die is niet oud geworden. Daarna nam Bram als derde generatie het stokje op deze molen over.

▲Jubilaris Bram Zonderop; veertig jaar molenaar van De Vlieger (foto A.A.J. Struijk, 8 oktober 2011).

Aanslag met bestelbus op molenstomp Hoeven

De stomp aan de Poldersdijk te Hoeven is op 21 oktober zwaar beschadigd geraakt nadat een bestelbus op de molenstomp ingereden is en er vervolgens brand is gesticht. De bestelbus was eerder in Zevenbergen gestolen. Bij de romp is de muur ontzet waarachter het cafédeel was en aan de andere kant van het woonhuis is twee keer op garage-deuren ingereden. De dader heeft zich uit de voeten gemaakt en is spoorloos. De onbewoonde molen wordt door

◀De versierde molen De Vlieger ter gelegenheid van het molenaarsjubileum van Bram Zonderop (foto A.A.J. Struijk, 7 oktober 2011).

de eigenaars verhuurd aan derden. Tijdens de nacht van de aanslag was er niemand aanwezig want het pension dat in de molen was gevestigd staat sinds een maand leeg. De romp werd eerder gebruikt als restaurant. De vorige huurder zou het openen als café of restaurant, dat is er niet van gekomen. De eigenaars hebben aangegeven dat zodra alles afgewikkeld is, het complex de zaak teruggebouwd wordt zoals het was: als café-restaurant.

De molen werd in 1756 gebouwd voor de bemaling van de heerlijkheid Hoeven, later polder de Hoevensche Beemden. In 1881 werd de molen verbouwd tot een stoomgemaal dat in oktober 1881 in bedrijf kwam. Het bovendeele van de kolossale molen is daarbij gesloopt. Nadat het gemaal buiten bedrijf kwam verviel de molenstomp tot een ruïne die regelrecht op de definitieve ondergang leek af te stevenen, maar toch werd hersteld met een horeca functie.

Grathermolen staat te koop

De Grathermolen te Grathem staat te koop. De gemeente Leudal heeft de watermolen in de verkoop gedaan, nu een aantal pogingen om de watermolen een herbestemming te geven zijn gestrand. De vraagprijs van de molen bedraagt 329.000 euro. De pogingen om in de molen een dagbestedingsproject te ontwikkelen, zijn op niets uitgelopen zo bevestigd de wethouder van de gemeente. De Koraalgroep wilde de molen gaan gebruiken hiervoor (*Molenwe-*

▲ Grathemer molen in de verkoop (foto: F. Verstappen, 9 november 2011).

reld 2010-3-97), maar door wijzigingen in de zorgfinanciering is het uiteindelijk niet gelukt dit plan financieel sluitend te krijgen. De gemeente heeft wel duidelijke voorwaarden gesteld bij de verkoop. Hierbij gaat het onder meer om het behoud van de cultuurhistorische waarde van het pand en de invulling van een maatschappelijke functie. Met het te koop staan van de molen, heeft ook molenaar R. den Uijl zijn functie beëindigd.

Aankondiging van de I.J. de Kramer-prijs 2012

De vereniging voor molinologie *TIMS-Nederland en Vlaanderen* looft voor de zesde maal een publicatieprijs, genaamd „I.J. de Kramer-prijs”, ter waarde

van 2.000 euro uit aan de auteur(s) van een recente publicatie of een manuscript met een wezenlijke bijdrage aan de verdieping van de molinologische kennis binnen het Nederlandse taalgebied. De vereniging beoogt hiermee het molinologisch onderzoek en de publicatie van onderzoeksresultaten te stimuleren. Alleen studies die op eigen, origineel onderzoek zijn gebaseerd, dingen mee. Gegadigden dienen zich schriftelijk te melden bij het secretariaat vóór 1 mei 2012 onder bijvoeging van drie exemplaren van hun werk. Een deskundige jury, die wordt samengesteld afhankelijk van de ingezonden onderwerpen, zal deze beoordelen en de winnende studie selecteren. De uitreiking van deze prijs is voorzien tijdens de TIMS-Nederland en Vlaanderen Najaarsbijeenkomst in oktober/november 2012. Het reglement kunt u vinden op de website:

(www.molenkunde.eu/pdf/IJdeKramer-prijsReglementVersie22oktober2011.pdf). Voor nadere inlichtingen en een schriftelijke versie van de voorwaarden kunt u contact opnemen met onderstaand adres. Uw inzending kunt u ook naar dit adres sturen. Secretariaat TIMS-Nederland en Vlaanderen, p/a Peter Tergau, Mimosalaan 1, NL - 1834 VC Sint-Pancras, tel.: (+31)(0)653158232, E-mail: (petertergau@hotmail.com)TIMS.

Datum Kunstfestival Tik van de Molen 2012 bekend

Kunstfestival Tik van de Molen krijgt een vervolg! Op 1, 2 en 3 juni 2012 tonen opnieuw vele jonge makers van Nederlandse kunstopleidingen hun werk, speciaal gemaakt voor de molens van Kaag en Braassem. Tik van de Molen brengt hedendaagse kunst bij deze oer-Hollandse blikvangers. Bezoekers worden verrast door prikkelende, emotionele en gewaagde producties op

◀ De stomp van de molen van de Hoevensche Beemden na de 'aanslag' (foto Gerard Barendse, 28 oktober 2011).

▲ De molen van Feerwerd heeft zijn kap weer terug (foto Willem Jans, 17 november 2011).

◀ Het aanhangen van de staartbalk aan de molen in Feerwerd (foto Willem Jans, 17 november 2011).

het gebied van alle kunstdisciplines: van dans tot theater en van muziek tot beeldende kunst. Dit alles vindt plaats in de openlucht, met de karakteristieke poldermolens als decor. Zo biedt het festival een totaalervaring van kunst, natuur, cultuurhistorie en recreatie. Eind juni 2011 werd de eerste editie van het festival gehouden. Dit jaar is gekozen voor het begin van de maand. Zo trapt Tik van de Molen als het ware het festivalseizoen af. Anders dan tijdens de eerste editie, doen er in 2012 iets minder molens mee (5 in plaats van 8), maar zijn er meer voorstellingen te zien. 'Hiermee focussen we op minder festivallocaties met een hogere kunstdichtheid', aldus de festivalleiding. Ook richt het festival zich meer op het stimuleren van ondernemerschap bij de makers. De deelnemende molens en opleidingen aan Tik van de Molen 2012 worden later bekend gemaakt. Voor meer informatie: (www.tikvandemolen.nl).

Museum opent expositie over Koninklijke P. Sluis

In het Gemeentemuseum van Weesp is 22 september een tentoonstelling geopend over de firma Sluis uit Weesperkarspel (tegenwoordig Driemond).

Vanaf 1915 tot 1980 was de pluimvee- en vogelvoederfabriek een begrip in de regio. Er waren talloze molenaars die wederverkoper waren van de voeders van Sluis, en op veel molens was het geëmailleerde reclamebord van Sluis te vinden. In het museum zijn allerlei topstukken uit die tijd te vinden. Zo kan er onder meer gekeken worden naar promotiemateriaal, foto's, schilden en zijn er vele verpakkingen te vinden van Koninklijke P. Sluis. De tentoonstelling duurt tot 3 januari 2012. Het Gemeentemuseum is elke dinsdag, woensdag, donderdag, zaterdag en zondag open van 13.30 tot 16.30 uur.

De molen van Lombok in het Jekerdal bij Maastricht met de voetgangersbrug en de sluizen (foto Donald Vandenbulcke, 7 juli 2010).▼

In 't kort

-Op 17 november kreeg de koren- en pelmolen van **Feerwerd** zijn hoofdtooi weer terug. Binnenkort zal ma jarenlange noodgedwongen stilstand ambachtelijk korenmolenaar Rolf Wassens weer op de wind kunnen malen met deze schitterende Groninger molen.

-Het College van B en W van de gemeente Berkelland voert overleg met vertegenwoordigers van Stichting Eibergse Molens over het beheer van de molens in Neede en Geesteren.

-De sinds 2008 te koop staande molensromp aan de Lentemorgen te **Zevenaar** staat nog steeds leeg.

-Korenmolen De Zandhaas te **Santpoort** heeft begin november 2011 de duurzaamheidsprijs Velsen ontvangen voor de plannen om met de molen de wind om te zetten in groene stroom (zie ook berichtgeving omtrent de Zwiapse Molen).

-De gemeente Bernisse zet molen De Hoop in Abbenbroek en De Arend in Zuidland te koop; aan de verkoop zitten wel voorwaarden verbonden. Waarbij de voorkeur uitgaat naar een stichting die het beheer overneemt.

-Op 29 oktober is molenaar Carl Eisma en zijn vrijwilligers van molen Windlust in **Wassenaar** door wethouder Marc van Dijk in het zonnetje gezet, aangezien Eisma dit jaar ruim 25 jaar molenaar is op de molen.

-De SIMAV heeft De Gelder Molenmakers B.V. opdracht te geven de Tiendwegse molen te **Hardinxveld-Giessendam** te restaureren. Vlak na de bouwvak is men begonnen aan het karwei, dat voor de Kerst afgerond dient te zijn.

-Hans Broekmeulen zwaait per 1 december af als directeur van de Stichting Wereldreidgoed **Kinderdijk**.

-Op 18 oktober heeft molen De Volharding in **Best** de eerste omwentelingen gemaakt.

-Op 29 oktober heeft een hoogwerker de start van de torenmolen in **Gronsveld** vervangen.

-Waterschap Roer en Overmaas heeft een start gemaakt met het vervangen van de sluizen bij watermolen Lombok in het Jekerdal te **Maastricht**. Ook de smalle voetgangersbrug over de Jeker wordt vernieuwd.

Domper op eeuwfeest molen Bunde

De molen van Bunde, net over de grens bij Nieuweschans, is veel molenliefhebbers bekend. Als een der grootste Oostfriese korenmolens loopt hij wel in de gaten. De molen is dit jaar precies honderd jaar oud, gebouwd nadat zijn voorganger in mei 1911 afbrandde. Molenaar Hinderk Klaasen had niet lang plezier van de molen, want hij had hem het jaar ervoor pas gekocht. Toch zou hij nog bijna vijftig jaar met de veel grotere opvolger malen. In 1956 verkocht hij de molen aan Hermann Huisinga. Een jaar later werd de molen beschadigd door blikseminslag, maar met minder catastrofale gevolgen dan in 1911. In 1959 werd de schade hersteld en zo bleef de molen tot begin van de jaren zestig in bedrijf op windkracht. Stilstand is achteruitgang. De molen raakte in verval.

▲ De molen van Bunde (foto H. Noot, 29 december 2007).

De in onderdelen opgeslagen molen van Wiesedermeer (foto Carsten Lucht, 23 oktober 2011).▶

De molen van Holtland (foto H. Noot, 18 april 2006).▶

Om de molen te behouden werd in 1975 de Verkehrs- und Verschönerungsverein Bunde opgericht. Restauratie was toen al begonnen. De molen kreeg daarbij een nieuwe kap en een nieuw verbusseld kruis, waarbij de zelfwichting behouden bleef. In 1978 kon weer met windkracht worden gemalen. In 1998 nam de vereniging de molen over, terwijl voorzitter Dieter Hunken als vrijwillig molenaar de molen laat draaien. Men is van plan het eeuwfeest van de molen gelijktijdig met de Weihnachtsmarkt te vieren. Maar een tegenvaller gooit roet in het eten: het lager van de koning begeeft het. De kosten vallen mee en worden door molenmaker Molema uit Heiligertee geraamd op ongeveer 3000 euro. Bovendien is de gemeente Bunde bereid mee te betalen als de vereniging niet uit de kosten komt. Wel schuift men het eeuwfeest op totdat de molen klaar is. Bovendien wil men onder in de molen een oude smederij inrichten. Als die klaar is wil men met Pinkseren 2012 er een groot feest van maken.

Molen van Holtland tijdelijk wiekenloos

De molen van Holtland, ook niet ver over de Nederlandse grens, is qua postuur een koninklijke molen en opvallend ge-

legen. Zijn geschiedenis gaat ver terug. In 1701 stond hier al een standerdmolen. De bestaande molen werd in 1862-1864 gebouwd. Hij was tot voor een veertig jaar nog in bedrijf. In 1977 overleed Andreas Müller, de laatste actieve beroepsmolenaar van Holtland. Zijn dochter, Frauke Müller, schonk de indrukwekkende molen in 1992 aan de gemeente Holtland. De gemeente is trots op de molen, met de kerk het waarteken van het dorp. In 1992 werd een grote restauratie uitgevoerd die meer dan 400.000 euro kostte. Desalniettemin was het kruis aan een grote beurt toe. Bij het demonteren van de einden in november constateerde men tot grote schrik een scheur in de askop. Dat is niet met een praatje goed te maken. In afwachting van een oplossing voor dit euvel blijven de wieken nog even van de molen.

Molen Wiesedermeer thuis

In *Molenwereld* 2010-11-396 en 2011-6-236 is melding gemaakt van de reparatie van de molen van Wiesedermeer in het Deutsches Museum in München. Inmiddels is de demontage voltooid en liggen de onderdelen in een hal in Oost-Friesland opgeslagen. Als alles volgens plan verloopt vindt volgend jaar de opbouw plaats.

Aannemersbedrijf Van Laar uit Vaassen gaat Daams' molen verhogen

Na een rekentermijn van enkele weken werd op dinsdag 15 november de aanbestedingstermijn afgesloten voor de verhoging van Daams' molen in Vaassen. De offertes van een 5 tal aannemersbedrijven werden in ontvangst genomen door de opdrachtgever, Stichting Vaassens' Molen. Het uitgangpunt was: wie kan op basis van een gedetailleerd bestek de beste prijs aanbieden? Na opening van de enveloppen met de offertes bleek dat Fa. van Laar uit Vaassen de scherpste calculatie had gemaakt. Vooraf is er door de Stichting, in overleg met het adviseerende Ingenieursbureau en de gemeente Epe, een selectie gemaakt van aannemersbedrijven die dit werk kunnen en willen uitvoeren. Ervaring met werk aan monumenten in het algemeen, en

▲ In het verleden werden achtkante molens als regel verhoogd door het achtkant op te vijzelen en de onderbouw hoger op te metselen. Op deze foto van de molen Welgelegen in Heerenveen is dat duidelijk te zien. Natuurlijk kan het ook anders zoals enkele Rotterdamse molens lieten zien (zie Molenwereld 2011-11).

▲ Daams' molen in Vaassen zoals hij er nu bij staat (foto Donald Vandenbulcke, 16 juli 2009).

molens in het bijzonder was daarbij een belangrijk uitgangpunt. Daarnaast werd ervaring met regievoering bij gecompliceerde projecten van groot belang geacht. Dit werk is gecompliceerd omdat de nodige gespecialiseerde onderaannemers moeten worden ingeschakeld. De start van het werk is afhankelijk van de benodigde voorbereidingstijd maar ook de weersomstandigheden spelen een rol. Op korte termijn zal het werk een aanvang nemen.

Hoe gaat het gebeuren

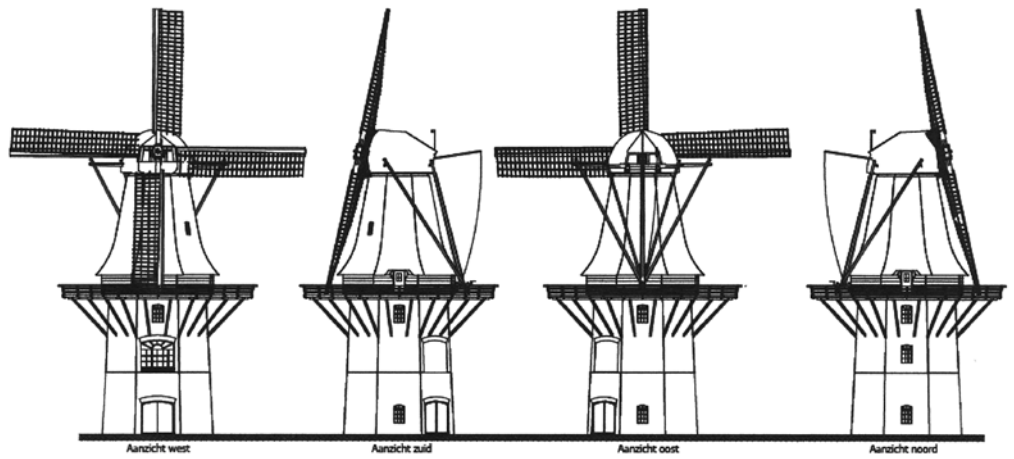
Het gedetailleerde bestek vermeldt dat met behulp van een mobiele kraan de

kap van de molen, compleet met wieken en staart, afgetild wordt en tijdelijk in de takels blijft hangen. Een tweede mobiele kraan hijst het achtkant van de gemetselde onderbouw af en plaatst dit bezijden de molen. Vervolgens wordt de kap weer op het achtkant geplaatst. De grootste mobiele kraan hijst de, op plintheogte afgezaagde en verstevigde, gemetselde onderbouw van zijn plaats en plaatst dit dan op het grasveld naast de molen. De eigenlijke bouwplaats is dan vrij om de verdere voorbereidingen uit te voeren. De oude fundering wordt verwijderd en uitgegraven om plaats te maken voor een stevige nieuwe fundering die rust op voldoende palen die in de grond worden geboord. Op de

nieuwe funderingsplaat worden geprefabriceerde betonelementen geplaatst en gefixeerd. Deze elementen gaan de oude gemetselde onderbouw dragen die er weer met een grote mobiele kraan op wordt gehesen. Om de betonnen elementen wordt een nieuwe gemetselde muur aangebracht die zoveel mogelijk overeenkomst heeft met de ruim 140 jaar oude onderbouw. Als alles voldoende is gestabiliseerd kan de molen weer op de onderbouw geplaatst worden, maar dan 4,90 meter hoger. Het is geen alledaags werk voor een aannemersbedrijf, maar met een goede coördinatie is het goed uitvoerbaar.

Er zijn in de loop der jaren al vele molens in ons land verhoogd waarbij altijd de windvang de belangrijkste aanleiding was. Aanvankelijk werd uitgegaan van vijzeltechniek om de molen in zijn geheel naar het gewenste niveau te tillen. Na onderzoek is gebleken dat hijstechniek aanmerkelijk goedkoper is, daarom is voor deze aanpak gekozen.

Nederland, en met name de Provincie Gelderland, is zuinig op haar molenerfgoed. Molens die door gebrek aan windvang niet voldoende kunnen malen verpauperen en raken in verval.

▲ Zo zal Daams' Molen er in de toekomst uit zien (tekening Stichting Vaassens' Molen).

Zo is het Daams' molen al eerder vergaan en dat wil de Stichting Vaassens' molen beslist voorkomen. Een draai- en maalvaardige molen behouden is de belangrijkste doelstelling van de Stichting. De eigenaar van Daams' molen, de Stichting Vaassens' Molen, wenste de ontwikkeling van het dorpscentrum van Vaassen beslist niet te frustreren. Daarom is na lang wikken en wegen gekozen voor een duurzame oplossing en

waardoor ook toekomstige generaties kennis te kunnen nemen van dit unieke erfgoed waarmee Nederland wereldberoemd is geworden.

De voortgang van het project is vanaf de start ook te volgen op de website van de molenstichting: (www.daamsmolen.nl).

Stichting Vaassens' Molen.

Schitterend beeld van een verhoging van een molen in Sleeswijk-Holstein. De molen was wat men daar noemt een 'kellerholländer', een type wat in Nederland eigenlijk niet voorkomt, maar het best is te vergelijken met een lage (8-kante) beltmolen. De molenaar wilde deze op een hogere onderbouw zetten, hetzij voor opslagruimte, hetzij voor de windvang, hetzij voor beide. Het werk werd uitgevoerd door molenmaker Suhr uit Meldorf. Dat waren in die streek bekende en vakbekwame molenmakers die niet bang waren uitgevallen. Dat blijkt wel uit deze foto van omstreeks 1900. De eigenlijke operatie is al achter de rug. De molen is opgevijseld volgens het systeem dat nu nog steeds wordt toegepast, (zij het nu uiteraard met hydraulische) vijzels die staan op stapels balken. Deze stapels balken groeien als het ware met de vijzels mee om hoog. De vijzels zullen daar ongetwijfeld hun draagpunt hebben gehad op de kruising van de legeringsbalken in de molen. De lef van Suhr zit natuurlijk hierin dat hij de hele molen intact liet; niets werd gedemonteerd. Het enige is dat de windborden zijn weggenomen, maar dat is dan ook alles. De steenspil die zichtbaar is, is waarschijnlijk van een steen die op de onderste zolder lag en niet mee omhoog kon. De mannen in de molen staan gedeeltelijk op de oude zolderbalken uit de lage situatie. Die zijn ook uiteraard onderstopt voor het gewicht van de molen. De jongen links staat nog een brok oud muurwerk. ▶

J.K. Poland B.V.

Bij De Gooyer in Amsterdam hebben we de staartbalk vernieuwd. Naast de molen zit bierbrouwerij t'IJ. De oude staartbalk werd met behulp van een kraan gedemonteerd. Juist op het moment dat we aan het hijsen waren werd er gevraagd te stoppen omdat er bier geladen moest worden. Altijd wel wat leuks te beleven in Amsterdam!

Molenmakerij Saendijck B.V.

In het warme herfst weer zijn wij gestart met het vernieuwen van de zaagvloer van paltrok houtzaagmolen De Gekroonde Poelenburg. De balken en triemen waren er beroerd aan toe de vloer was gespalkt met diverse baddings en touwen om instorten tegen te gaan. Bij de grote restauratie van 2005 was er nog geen geld voor deze omvangrijke klus. Nu gelukkig wel zodat wij weer prachtig werk hebben.

Ongeveer dertig triemen zijn vernieuwd, 8 stuks zaagvloer balken van 7 meter lang zijn aangelast. Het gehele dek + alle neuten schulpklampen en oplopers is vervangen. Molenaar Martin Schaap kan straks weer mooie recht delen zagen!

Verder is er ook nog wat klein onderhoud gepleegd aan diverse molens.

MEULFRANS

triemen: dwarsbalken onder de zaagvloer bij een houtzaagmolen.

▲ Vervangen van de staartbalk bij molen De Gooijer in Amsterdam. (foto Poland, 3 november 2011).

▲ Het vernieuwen van de zaagvloer van paltrok houtzaagmolen De Gekroonde Poelenburg: de opgebroken oude vloer (foto, 20 september 2011).

▲ De nieuwe zaagvloer voor De Poelenburg in wording met de nieuwe triemen (foto 3 november 2011).

Molens restaureren en onderhouden vraagt om vakmanschap en jarenlange ervaring. Die vindt u bij de leden van de Nederlandse Vereniging van Molenaars. De bedrijven die het logo van de NVVM voeren staan borg voor.....

kwaliteit en deskundigheid.

*Gecertificeerde Molenaarsbedrijven

Nederlandse Vereniging Van Molenaars

I.J. DE KRAMER-PRIJS voor Paul Bauters

Op 22 oktober 2011 werd deze prijs van TIMS-Nederland en Vlaanderen voor de eerste keer voor een oeuvre uitgereikt en wel aan Paul Bauters. De uitreiking vond plaats tijdens de najaarsbijeenkomst van TIMS-Nederland en Vlaanderen in Mola, het Provinciaal Molenmuseum, ingericht in kasteel Puyenbrug te Wachtebeke - Vlaanderen.

Voorafgaand aan de uitreiking gaf Alain Goublomme een schets wie Paul Bauters is en een toelichting op zijn molenpublicaties, die ook ter inzage in het museum aanwezig waren.

▲ Alain Goublomme schetst wie Paul Bauters is en gaf een toelichting op zijn molenpublicaties. (Foto Wiard Beek).

Paul Bauters

Dr. Paul Bauters is in 1935 in Huise (Vlaanderen) geboren en is een van de eerste molinologen van de nieuwe generatie. Hij is doctor in de rechten en was jarenlang een bijzonder gewaardeerd vrederechter in Brussel. Hij schreef in die hoedanigheid ook werken met een juridische en filosofische inslag.

Hij stichtte de Vereniging Levende Molens, organiseerde molenaarscursussen en gaf zijn lessen op een bijzonder aanstekelijke, stimulerende en liefdevolle manier. Paul werd lid van de Oost-Vlaamse provinciale molencommissie en bestuurslid van The International Molinological Society. Hij was symposiumvoorzitter in 1985.

Paul heeft een aantal onderscheidingen gekregen zoals in 1992 de allereerste Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor monumenten en landschappen, daarna de prijs van de Nederlandse Stichting Molengiftenfonds voor Vernuft en Volharding en de Prijs van de Cerafoundation voor de geschiedenis van het Vlaamse platteland. Ook hield hij zich bezig met verplaatsingen en restauraties van molens.

Oeuvre

Zijn oeuvre (verspreid in het hele Nederlandstalige grondgebied) waarvoor hem de I.J. de Kramer-prijs werd toegekend, omvat ondermeer:

- **Vlaamse Molens** (Antwerpen, 1978). Geschiedenis, bouw, werking, recht, bij vele molenaars van het eerste uur bekend.
- Samen met Raoul Buysse beschreef hij de **Oost-Vlaamse watermolens, een inventarisatie** (Gent, 1980).
- Vijf jaar later, in 1985, publiceerde hij **Eeuwen onder Wind en Wolken**, een indrukwekkende inventaris van de infrastructuur van eeuwenlang dagelijks, menswaardig overleven.
- **Oost-Vlaams molenbestand** (Gent, 1986), uitgegeven door het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen. 174 pagina's.
- In 1989 schreef Paul voor het Davidsfonds het zeer toegankelijke **Kracht van Wind en Water**. Hij kreeg voor dat boek in 1991 de Provinciale Prijs voor vulgariserend werk.
- Paul bundelde in de jaren 1998 tot 2002 al zijn kennis over en liefde voor molens in het onovertroffen drieluik

Van Zadelsteen tot Zetelkruier. Die uitgave vestigde de internationale faam van de auteur als molinoloog.
- In 2007 verscheen van Pauls hand **Vervreemd Verkoren**. Balladeske verdelingen, met daarin opgenomen enkele gedichten over molens.

Door toekennen van de I.J. de Kramer-prijs voor een Oeuvre geeft onze vereniging TIMS Nederland en Vlaanderen de erkenning die Paul verdient. Paul Bauters, in aanwezigheid van zijn vrouw en enkele familieleden kon om gezondheidsredenen slechts een uurtje blijven. Opnieuw klonk bij vertrek applaus uit de zaal.

De I.J. de Kramer-prijs wordt in even jaren uitgereikt aan de auteur(s) van een publicatie. De I.J. de Kramer-prijs voor een Oeuvre wordt incidenteel uitgereikt.

Vereniging TIMS Nederland en Vlaanderen

◀◀ Paul Bauters ontving onder een luid en verdiend applaus van voorzitter Peter Tergau (rechts) de I.J. de Kramer-prijs voor zijn Oeuvre. (Foto Erik Stoop).

◀ Paul Bauters neemt kort het woord en schetst met krachtige stem de toekomst van het molenbehoud en eindigt met zijn dankwoorden voor de aan hem toegekende prijs. (Foto Erik Stoop).

ADVERTEREN IN MOLENWERELD

MOLENS ZIJN ONS ERFGOED!

Om dit alles te kunnen
blijven volgen verschijnt
11x per jaar 'Molenwereld'.

U heeft de mogelijkheid om in
dit magazine te adverteren
en zo uw (molen)steentje
bij te dragen aan de verschijning
van 'Molenwereld'.

De opmaak voor de
advertentie
kan eventueel
door ons (gratis)
verzorgd worden.

Ook eenmalige
advertenties
kunnen geplaatst
worden.

Mail voor
informatie naar:

adv.@molenwereld.nl

Leest U...

maar bent u nog geen abonnee! **Doe dit dan nu!**

Vul de bon in achter in dit blad om zo uw (molen)steentje
bij te dragen aan de voortzetting van "Molenwereld"

Want het is vijf voor twaalf voor 'Molenwereld'!

Veelzijdig voor de molenbouw

- Aangedroogd eiken balkhout. Tot zeer grote maten, bijv. 50 x 50 cm
- Omloop planken en remmingswerken
- Eiken plaathout 130 - 155 - 180 - 205 mm dik
- 8 - 12 jaar gedroogd op lat, tbv wielen
- Fijnjarig Siberisch lariks 25 - 32 - 38 - 50 - 63 mm, tbv wiken
- Fokwiekschroten
- Douglas - lariks potdekselwerk

SGS-COC-2354
Het keurmerk voor
verantwoord bosbeheer.
© 1996 Forest Stewardship
Council A.C.

Tevens eigen zagerij/schaverij, droogkamers en transport
met mogelijkheden te schaven tot 300 x 450 mm

Houthandel Houtex BV Postbus 18 • 2740 AA Waddinxveen
Tel: 0182 - 615933 • Fax: 0182 - 610105 • info@houtex.nl • www.houtex.nl

wakker

zeilmakers sinds 1933

Gerennomeerd adres voor molenzeilen
Uitvoerbaar in copes, wk 77 en katoen
Div. mogelijkheden in kleur en touwwerk

Zeilmakerij D. Wakker b.v. • Tel. (010) 591 22 88
Scheldeweg 7 • Fax (010) 591 29 85
Ind. terrein 'Nieuwe Waterweg' • Mail info@wakker.nl
3144 ES Moassluis • Site www.wakker.nl

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavanmaalstenen.

Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherp van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57
GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

De heren Edie Kees uit Budel, Nienhuis uit Nieuwleusen, Rob Simons uit Sint-Huibrechts-Lille en Van Breenen uit Waalwijk hebben in de standerdmolen in het vorige nummer de molen in het gehucht Eel bij Ravels in de Vlaamse provincie Antwerpen herkend. Hij werd daar in 1875 gebouwd. Jos Gielen-Jansen was de eerste molenaar in Eel.

Van de heer Jef Druyts uit het Belgische Balen ontvingen we een uitvoerige reactie. Hij schrijft: 'Dit is namelijk de molen van mijn overgrootvader - Victor De Kinderen - in Ravels-Eel, inderdaad in België, maar dan in de provincie Antwerpen. De molen zou opgericht zijn in 1707 in Sint-Katelijne-Waver, om dan in 1875 te worden verplaatst naar Ravels-Eel. In 1888 verliet Victor De Kinderen de ouderlijke molen in Lierop (Noord-

Brabant) om in Ravels-Eel te gaan malen. Deze Nederlandse afkomst is ook te merken op de foto. Zo had de molen schoren aan de trap en het wieksysteem Van Bussel.

Door de aanwezigheid van een mechanische maalderij werd de molen in de laatste jaren van zijn bestaan niet veel meer gebruikt. Toch gebeurde nog regelmatig onderhoud, zo was de molen nog geschilderd kort voor hij geveld werd door een storm op 12 januari 1956. Nog een kort woordje over Victor De Kinderen: door contacten met vakgenoten kwam het inzicht dat de molenaars moesten samenwerken en hiertoe was hij de stichter van het vakblad "De Belgische Molenaar". Het eerste nummer verscheen op 1 juli 1906. Onder zijn impuls werden nog andere initiatieven genomen, zoals: provinciale molenaarsverenigingen gegroepeerd in een Landelijk Verbond, een vereniging tot samenaankoop, een spaar- en leenkas, een coöperatieve bloemmolen en ten slotte de Verzekeringsmaatschappij der Verenigde Molenaars. Victor De Kinderen overleed op 9 januari 1945.'

De Belgische Molenaar ging, na nog enige tijd onder de naam *Elevator* verschenen te zijn op in de 'Hollandse' *Molenaar*. Dit vakblad is iets ouder en opgericht in 1898.

Hierbij een nieuwe 'zoeker'; waarschijnlijk

uit het Nederlands-Duitse grensgebied; het land der Saksers. Opvallend is het ingedekte jaartal 1890 en de windwijzer: een grote vis. Hij heeft veel weg van de molen in het Drentse Aalden, maar of die het is?

Wie helpt? Reacties a.u.b. te richten aan de redactie van de Molenwereld, Moerdijkstraat 39, 2751 BE Moerkapelle, fax 079-5931303, e-mail: redactie@molenwereld.nl

Uit 't kijkgat

Luisteren naar de molen

Pas gaf iemand mij een krantenartikel. Dat was een interview met Peter van Dijk ter gelegenheid van zijn veertigjarig jubileum als organist en orgeldeskundige (*Reformatorisch Dagblad* van 22 oktober 2011). Een orgel is wel geen molen al is volgens een Alblasserwaardse molenaar het omgekeerde blijkbaar wel het geval. Toch was veel van de aangerode zaken herkenbaar, zoals uitgangspunten bij restauraties. Maar daar gaat het mij niet om. Eén passage trof mij bijzonder en had mijn hartelijke instemming:

„Elk orgel vertelt zijn eigen verhaal“, benadrukt Van Dijk. Veel organisten willen hún verhaal op een orgel vertellen. Maar wij zijn er over veertig jaar niet meer, terwijl het orgel er nog staat. Als organist moet je je oren gebruiken en vooral eerst luisteren. Het orgel is altijd je beste docent.”

Is het met een molen niet anders? Vertelt niet iedere molen zijn eigen verhaal? Maar hoe vaak komt het niet voor dat een molenaar niet naar zijn molen luistert en een verhaal, zijn eigen verhaal, vertelt dat soms wel eens regelrecht indruist tegen het werkelijke verleden van de molen en nog sterker tegen het molenaarsbedrijf van weleer? Je wordt toch doodziek van alle verhalen over het heerlijke molenbrood en het malen voor de bakkers, terwijl je weet of zou moeten weten dat de Nederlandse korenmolen vooral kon blijven voortbestaan dankzij het boerengemaal. Je kunt het narekenen; zo moeilijk is dat niet.

De molen wordt zo misbruikt als voertuig voor het verhaal van de molenaar, die het allemaal wel even zal vertellen. Natuurlijk; gelukkig zijn er genoeg vrijwillige molenaars die wel de molen aan het

woord laten en zichzelf achter de molen zetten in plaats van ervoor.

Nu gaat het mij niet alleen om dat verhaal. Want ook deze medaille heeft twee kanten. Vaak wordt er hoog ingezet op de molen als monument: monument zus, monument zo; cultuurhistorische waarde zus groot, zo groot. Dat is prima; ik heb er geen moeite mee. Maar wel wordt gemakkelijk vergeten dat een monument altijd een monument van iets is. Een monument herinnert, zeg maar aan het verleden. Dan gaat het niet alleen om het gebouw, maar dan kom je weer uit bij een verhaal. Dat verhaal is de drager van het monument. Wanneer dat verhaal door onkunde, valse voorstellingen of wat dan ook wordt onderuit gehaald, dan pleegt men een aanslag op de waarde van de molen als monument, waarvan immers de betekenis wordt uitgehold. De molen is als monument niet geloofwaardig meer. En juist om die betekenis draait het. In vrijwel iedere redengevende omschrijving voor een monument staat, als ware het een standaardverhaal: ... de molen is van betekenis voor... Anders gezegd: het begint met het verhaal.

'Als molenaar moet je je oren (ogen) gebruiken en vooral eerst luisteren. De molen is altijd je beste docent.'

Balie Kluyver

Molens RIJNLAND

Andries Veloo

Het begint wat eentonig, maar met een forse wind tegen op de fiets naar het Rietveld, een buurtschap tussen Hazerswoude, Alphen en Boskoop; waarover straks meer. Eerst door de Lagenwaardse polder, dan de Oude Rijn oversteken, stukje Rijndijk en dan weer de polder in, langs de Oostvaart, voor het sluisje links af langs de Kerkvaart en de Rietveldse molen is nabij. Een prachtige fietstocht door de polder van ca. 11 km., met de auto moet je daar 8 km. bij optellen.

In het kruirad; het water rechts is het binnepolderse deel van de Kerkvaart (foto Andries Veloo, 11 oktober 2011).►

COLOFON

Rijnlandse Molenstichting

**Hooglandsekerkgracht 17e
2312 HS Leiden**

Tel. 071-5164840
Fax 071-5164849
Bankrekening no. 5665.47.163
K van K Leiden S 165575

De Rijnlandse Molenstichting is opgericht op 11 maart 1959

Waar draait het bij de Rijnlandse Molenstichting om:

- Om de molens

Wij herstellen en onderhouden molens in Rijnland. Al onze molens worden door vrijwillige molenaars bemalen, waarbij wij ernaar streven om deze molens zo mogelijk en zo nodig in te kunnen zetten voor de bemaling.

- Om het landschap

Wij bewaren het karakteristieke Hollandse landschap voor nu en later. Bij dat landschap horen de molen en hun omgeving.

"Molens Rijnland" is een uitgave van de Rijnlandse Molenstichting en verschijnt eens per kwartaal in het maandblad "Molenwereld".

**Ad Brekelmans
van de
Rietveldse molen
in Hazerswoude**

▲ Fragment van de kaart van Johan Dou van het Hoogheemraadschap van Rijnland uit 1647 met het gebied rond de Rietveldse molen die uit hetzelfde jaar dateert. De oorspronkelijke poldertjes waaruit de Rietveldse polder is opgebouwd staan nog met name aangegeven. De polders hebben eigen, ongetwijfeld kleinere, molens aan de 'Kerckvaart'. De Rietveldse molen staat nog niet op de kaart, maar zou gebouwd worden aan de Kerkvaart, schuin tegenover de noordwesthoek van de Butterpolder (kaart coll. Hoogheemraadschap van Rijnland).

De Rietveldse polder en zijn omgeving twee eeuwen later. De grote droogmakingen hebben hun beslag gekregen en het aantal molens is hierdoor flink vermeerderd. In de nabije omgeving van de Rietveldse molen zijn de molens aan de Oostvaart voor de Hazerswoudse droogmakerij gebouwd. Op winderige dagen moet vanaf de Rietveldse molen één groot wiekenspiel te zien zijn geweest. Maar er zijn ook dan al molens weg. De molen van de Boterpolder heeft zich laten 'omscholen' tot korenmolen en staat zo nog steeds in Hazerswoude-Dorp. ▶▲

Loopbaan

Ad(rianus) Brekelmans is geboren op 18 december 1954 in Waspik, tegenover de restanten van de molen van van Gorp. Opa Timmers (van moeders zijde) was molenaar en eigenaar van de molen van Waspik, een grote stenen stellingmolen. Het was een koren- en schorsmolen en in een schuur naast de molen was ook een horizontaal zaagraam opgesteld. In 1921, bij een zeer zware storm, schoof de kap van de romp, dwars door de stelling op de grond. Opa Timmers heeft de molen weer op laten knappen maar op 8 mei 1923 verkocht hij de molen aan ene Van Gorp. Een half jaar na verkoop vloog de molen in de brand, nu rest alleen de romp tot stellinghoogte. Ad groeide op in Kaatsheuvel, waar zijn vader met familie een schoenenfabriekje had. Het ging slecht met de schoenen en Ad's ouders verhuisden naar Leiderdorp. Zijn vader ging in Leiden werken in een schoenenwinkel van familie. Na de lagere school in Kaatsheuvel ging Ad naar de lagere tuinbouwschool in

▲ Het schamele restant van de korenmolen van Waspik (foto H. van Steenbergen, 12 februari 1998).

Tilburg. Die opleiding maakte hij in Leiden af. Daarna deed hij de middelbare tuinbouwschool in Aalsmeer. Ad ging in militaire dienst en haalde daar zijn groot rijbewijs. Na zijn dienstdienst ging hij werken bij een potplantenkwekerij in Den Hoorn, bij Delft. Liever zou Ad op de vrachtwagen gaan rijden en zo solliciteerde hij dan ook bij Besemer transport in Ter Aar. Meestal reed hij planten en vlees, door heel Europa. Na vier jaar stopte dat transportbedrijf en Ad ging toen werken bij een groot sanitairbedrijf, Ico Atibu, in Leiden, als baliemedewerker en reserve chauffeur. Tot 1989 deed hij dit werk en ging daarna als buschauffeur werken bij de N.Z.H., nu is dat Connexion. Ad werkt hier nog steeds en dat bevalt hem erg goed.

In zijn jonge jaren bouwde Ad veel modelzeilscheepjes (ook houtconstructies, voor wind en water). Toen Ad in Leiderdorp woonde, viel het hem op, dat daar in de omgeving zeer veel poldermolens stonden en de constructie van die molens leek hem erg interessant. Om daar meer over te weten te komen werd Ad in 1974 lid van De Hollandsche molen en in 1975 ook van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. De molens trokken hem erg aan en in 1977 ging Ad lessen bij Jaap Slingerland op de Putmolen te Aarlanderveen, daar lesten toen ook, Nico Varkevisser (nu molenaar op de Rooie wip te Hazerswoude), Frans Bos (voormalig molenaar op de Bolwerksmolen te Deventer) en Ger Abrahams, tot voor kort molenaar op het Doeshofmolentje te Leiderdorp.

In mei 1980 deed Ad examen op De Windhond te Woerden en Ad werd toen,

tot 1984, vrijwillig molenaar op de Rooie wip te Hazerswoude. Op 1 december 1984 werd Ad molenaar-bewoner van de Rietveldse Molen en hij woont en maalt daar nog steeds met veel plezier.

Rietveld

Het buurtschap Rietveld is een van de weinig overgebleven vaar- en vaartgebieden van ons land, waarvan de structuur van de nederzetting vrijwel ongeschonden is gebleven. De Rietveldse vaart is de ontginningsbasis, die bij de

▲ Het interieur van de Rietveldse molen is nog authentiek; zelfs de bedstee (rechts) is nog aanwezig! (foto Andries Veloo, 11 oktober 2011).

▲ Naast de molen is een schutsluis, waardoor schuiten vanuit de Kerkvaart in de polder gescht kunnen worden. De smalle kade links scheidt de Kerkvaart van de Oostvaart van de Hazerswoudse droogmakerij met weer een ander waterpeil. Deze vaart voerde het water van de ondermolens van deze polder naar de twee bovenmolens aan het einde van de Kerkvaart (foto Andries Veloo, 11 oktober 2011).

De Rietveldse molen op een foto in het tijdschrift Groot Rotterdam van 28 augustus 1931.▼

De Rietveldse molen gezien vanaf de Kerkvaart met rechts de schutsluis. De molen zelf maalde uit op de Papenvaart die van de molen noordwaarts, richting Rijn loopt (foto D. Kenbeek, 30 juli 2010).▼

▲ Ad Brekelmans op de voorwaterloop van de molen (foto Andries Veloo, 11 oktober 2011).

▲ De Rietveldse molen gezien vanuit de polder; links de toegang tot de sluis (foto D. Kenbeek, 21 maart 2007).

14e eeuw of eerder is ontstaan. De verkaveling in het gebied is een zogenaamde Copeverkaveling. De graaf van Holland en de bisschop van Utrecht gaven de veenmoerassen ter ontginning uit aan gegadigden. Dat deze copen populair waren blijkt uit de diverse namen van dorpen uit de omgeving. Boskoop, Coenecoop (Waddinxveen), Reijerscoop, Nieuwkoop, Papekop enz. Bij die ontginning werd een vast verkavelingssysteem gehanteerd, met vaste lengte en breedte van de percelen. Hierdoor ontstonden percelen van 13 à 15 ha. of 26 à 30 ha.

Het Rietveld bestond aanvankelijk uit enig kleine poldertjes nl.:

- **De Rietveldse polder** (voor 1525 gesticht);
- **De Opdamspolder** (vermeld in 1615);
- **De Kijfpolder** (voor 1591 gesticht);
- **Het Claes Arentspoldertje** (voor 1647 ontstaan);
- **De Hoornpolder** (van voor 1647);
- **De Behouden Kostpolder** (voor 1567 gesticht).

Deze poldertjes hadden eigen molentjes die uitmaalden op de Kerkvaart welke toen dus tot Rijnlands boezem

behoorde. In 1648 werden deze poldertjes en enig onbepolderd land samengevoegd tot een polder van 570 ha. Er werd een grote achtkante molen gebouwd en ook twee sluisen gemaakt. Daardoor werd de Kerkvaart in tweeën gedeeld. Het ene deel kwam nu op binnen de polder te liggen en het andere erbuiten. Een schutsluis, die nu nog naast de Rietveldse molen ligt hield de verbinding in stand. Vanaf 1659 vond de uitwatering plaats via de toen gegraven Geer-of Papenvaart naar de Rijn. In 1654 kwamen er klachten binnen bij het Hoogheemraadschap van Rijnland van de ingelanden van de Geerpolder, dat er water langs en over hun landenvloeiende, veroorzaakt door het vele water, dat door de Rietveldse molen werd uitgemalen. Het Hoogheemraadschap deelde hen mede, dat ze zelf hun dijken moesten verhogen, Wie het water deert, die het water keert, zei men.

Op 1 januari 1961, werd de Rietveldse polder opgeheven, ook de Hoornse polder werd opgeheven en samen vormen ze nu de Riethoornse polder. De Riethoornse polder is ca. 705 ha. groot, door verlegging van de boezem en af-

damming van de Rietveldse vaart, kan de molen alleen nog in circuit malen. In 1926 werd er een Erikson installatie in de molen geplaatst, die er in 1970 weer is weggehaald. De laatste beroepsmoleenaar was Kees Schellingehout van 1925 tot 1966. In 1966 kwam de molen buiten bedrijf.

De Rietveldse molen is sinds 1967 in eigendom van de Rijnlandse Molen Stichting.

De vlucht is ruim 26,50 m het scheprad heeft een diameter van 5,95 m. en is 60 cm breed. Er wordt over gesproken, dat de Rietveldse molen ooit binnenkruier is geweest, maar daar zijn geen sporen van te zien.

Door zijn vorm verradt de molen wel een respectabele ouderdom en het is ook een imponerende molen, zeker wanneer hij maalt en al van veraf te zien is. Hij staat er gelukkig nog terwijl de meeste van zijn tientallen soortgenoten in de nabije omgeving al vele decennia geleden zijn gesloopt; een molen om zuinig op te zijn.

Help ons de molen en daarmee ons landschap te bewaren. Wij hebben uw hulp hard nodig. Het gaat ons daarbij niet alleen om geld, maar ook om uw steun als sympathisant. Donateur worden mag natuurlijk ook! Uw gift wordt uitsluitend aan de molens besteed, onze stichting werkt geheel pro deo.

- Ik geef mij daarom op als donateur van de Rijnlandse Molenstichting.

Mijn jaarlijkse bijdrage bedraagt:

€ 20,- (minimum bijdrage)

€ ..... (door uzelf vast te stellen)

p.s. giften en donaties aan de Rijnlandse Molenstichting zijn aftrekbaar van uw inkomstenbelasting.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Woonplaats: .....

Datum: ..... Handtekening: .....

Laat de molens draaien

S.v.p. deze bon uitknippen of kopiëren, invullen en in envelop versturen naar de:

RIJNLANDSE
MOLENSTICHTING
Hooglandsekerkgracht 17e
2312 HS Leiden

De lotgevallen van de **Aeolus in Farmsum**

Naar aanleiding van de achterkantfoto van het vorige nummer stuurde heer Poppen uit Uithuizen uitvoerige informatie over de lotgevallen van deze molen die we hieronder graag laten volgen:

In Farmsum werd in 1811 een koren- en pelmolen gebouwd, genaamd Aeolus, maar ook de naam Hermes werd gebruikt. De molen werd gebouwd 400 m ten noorden van de kerk aan de zuidzijde van het oude Eemskanaal, ten zuiden van de oude zeesluis.

Sinds 1947 is deze molen buiten gebruik. Het lag in de bedoeling van de toenmalige eigenaresse, mevrouw L. van der Veen-Dijk, de molen te laten inrichten tot restaurant met woning, waarbij het gedeelte boven de stelling de oude windmolen zou blijven. De verbouwing werd begroot op f 31.400,-. De aannemer begon zijn werkzaamheden in 1964, doch stopte daarmee toen de betalingen achterwege bleven. Ook molenmaker Bremer, die een nieuwe stelling gereed had liggen, heeft zich toen teruggetrokken. De molen stond vervolgens jaren zonder roeden en stelling. Op 26 september 1974 besloot de gemeente (sinds 1971 eigenaar) de molen te verplaatsen naar het Borghof te Farmsum.

De molen, d.w.z. het houten achtkant, werd in 1976 door molenmakers Roemeling en Molema verplaatst. Het metselwerk van het nieuwe onderachtkant werd iets hoger dan in de oude toestand. Hierop moest dan het oude houten achtkant worden geplaatst. Bij het hijsen van het achtkant op het muurwerk op zijn nieuwe standplaats, op 1 september 1976, brak de giek van de kraan en viel het oude achtkant te pletter. Er werd daarna een nieuw eiken achtkant gemaakt, zodat de molen uiteindelijk geheel nieuw gebouwd is en er van zijn voorganger nog slechts zeer weinig in is terug te vinden.

Ook het gevlucht werd veranderd en in plaats van zelfzachtende wieken kreeg de molen nu een Oudhollands gevlucht. De molen werd in 1981 uitgerust met één koppel maalstenen en werd daarmee dus een korenmolen. De oude molen was een koren- en pelmolen, want daarin lagen naast maalstenen tevens twee pelstenen. De pellerij werd in de nieuwe molen dus niet opnieuw aangebracht.

De kosten van de verplaatsing en de restauratie bedroegen f 796.105,-. Op 12 augustus 1978 werd de nieuwe molen officieel geopend met het onthullen van een gedenksteen.

De standplaats is nu op het terrein van de Borghof, hoek Molenstraat en Hooglandsterweg te Farmsum, circa een kilometer verwijderd van de plek van de oude molen.

Van de molen op zijn oude locatie zijn meerdere Ansichtkaarten bewaard gebleven. Ook bestaat er een reeks foto's van het neerstorten van het achtkant op 1 september 1976. De politie had het terrein deels afgezet, maar hun eigen auto laten staan en delen van het achtkant vielen dan ook op hun auto.

De huidige molen Aeolus te Farmsum is een prachtige molen, waarvan in 1993/1995 door de firma Verbij Hoogmade BV in Shinanayou (Japan) een replica werd gebouwd. Maar desondanks is de molen zelf niet ouder dan 35 jaar!

De vervallen molen van Farmsum kort voor de verplaatsing die op nieuwbouw zou uitdraaien (foto J.A. van Krimpen). ▶▲

De Aeolus bij het steken van de roeden op 31 augustus 1977. ▶

De DRIE LEVENS van één molen (11)

Het tweede leven: *Waddinxveen* (c)

J.S. Bakker

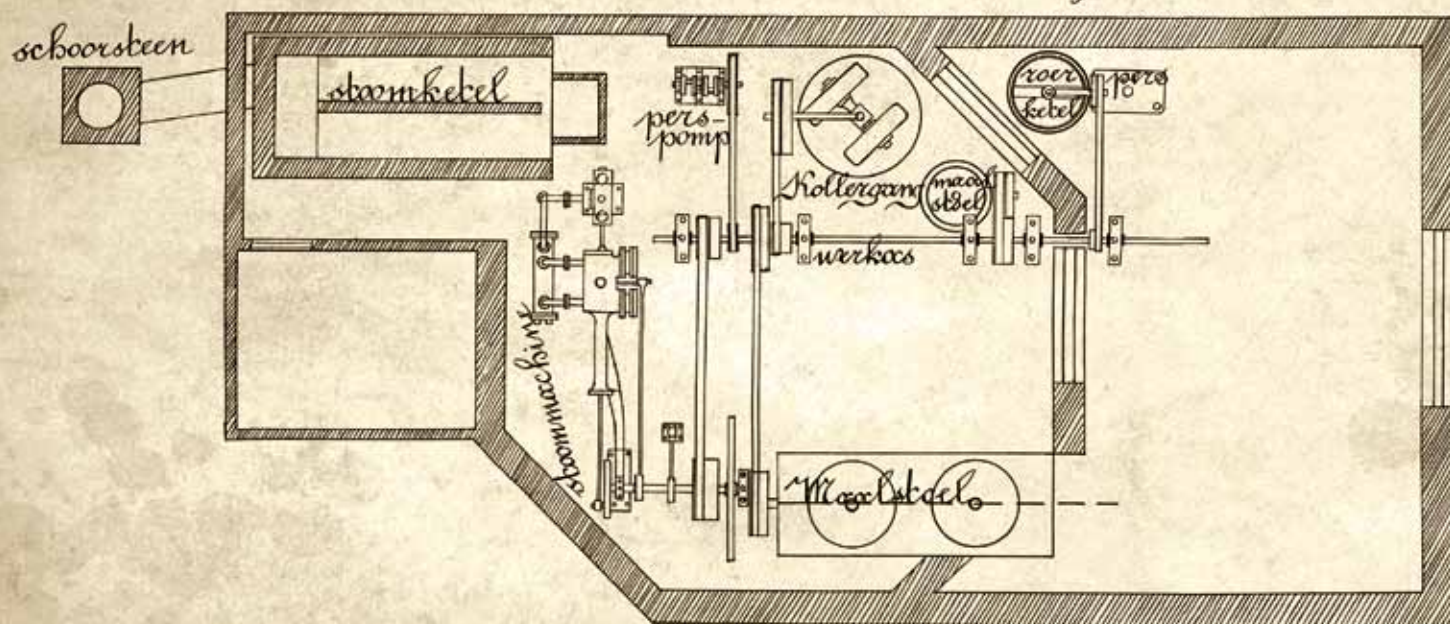
In

In het septembernummer van 2007 is de eerste aflevering van deze serie artikelen geplaatst, gewijd aan de lotgevallen van een molen, die maar liefst op drie plaatsen heeft gemalen: het eerste leven was als watermolen voor de polder Reeuwijk bij Bodegraven, het tweede leven was als korenmolen in Waddinxveen, terwijl het derde korenmolen in Harderwijk was. In deze aflevering de lotgevallen van De Hoop in Waddinxveen nadat de bovenbouw naar Harderwijk was verhuisd.

In te richten Maal- en Veekoekenpersinrichting,
voor de firma
Herfst Chardon en Co.,
Waddingsveen.

schaal 1 à 50.

▲Tekening behorend bij de vergunning van 1912 om in de onderbouw van de gesloopte molen De Hoop een 'Maal- en Veekoekenpersinrichting' te maken. Deze evolutie van het oude molenbedrijf is bedrijfstechnisch buitengewoon interessant, maar van dit soort bedrijven is als geheel werkelijk niets bewaard gebleven; laat staan dat er ook maar iets een beschermde status heeft gekregen (tekening Groene Hart Archieven Gouda).

Veehouders
voedert uw VEE
Melassekoeken merk „DE HOOP”.
Gegarandeerd 1° kwaliteit. — Geheel zuiver.
Let steeds op het merk „DE HOOP”.
Veekoekenfabriek HERFST, CHARDON & Co., Waddinxveen.

▲Advertentie in de Rijnbode van 25 januari 1913 voor melassekoeken van de Veekoekenfabriek Herfst, Chardon & Co. Let steeds op het merk 'De Hoop'; de molenaar leeft voort! Het 'Geheel zuiver' staat er niet voor niets. Veevoerders werden in die tijd nogal eens 'vervalst' zoals men dat toen noemde met allerlei grondstoffen van twijfelachtige en ondefinieerbare kwaliteit ten gunste van de portemonnee van de fabrikant en tot schade van de koper. Het stimuleerde wel het gebruik van laboratoria die kwaliteitsonderzoek deden. In de strijd tegen vervalsingen kreeg het in 1878 door Paul François van Hamel Roos te Amsterdam opgerichte bureau voor chemisch en microscopisch onderzoek een bekende naam. Zijn bureau onderzocht ook veevoerders.

◀Een beeld van De Hoop van weleer, omstreeks 1910 malend op een zuidwestenwind (fragment foto coll. P.A.M. van den Berg).

Of de kopers van de onderbouw van De Hoop aan de Zuidkade in december 1911, te weten de Goudse sigarenfabrikant Hugo Pieter Herfst, zijn drie zwagers Bastiaan van der Wal, predikant te Hoevelaken; Martinus Reeupkes, graanhandelaar in De Bilt en Cornelis Blonk, bouwman (boer) te Bergambacht plus Abraham Paulus Chardon, graanhandelaar in Oudshoorn gebonden zijn geweest aan het concurrentiebeding dat overeengekomen was bij de verkoop van De Nijverheid aan Galama dat aan de verkopers Pieter Hugo Herfst en Johannes Gijsbertus Herfst de 'kleinhandel in granen of veevoeder, of een graanmalerij' verbod blijkt niet duidelijk. Hugo Pieter is per slot Pieter Hugo niet. Het is niet uitgesloten dat men met deze verkoop moeilijkheden rond het concurrentiebeding wil voorkomen, want de kopers hebben wel degelijk plannen om veevoer te gaan fabriceren. De verkopers van De Nijverheid, Pieter Hugo Herfst en Johannes Gijsbertus Herfst, waren molenaars van beroep en vandaar dat het concurrentiebeding hen gold. Blijkbaar hadden de Galama's geen moeilijkheden verwacht van de kant van de broers en de zussen en zwagers die op 16 december 1911 de kopers van

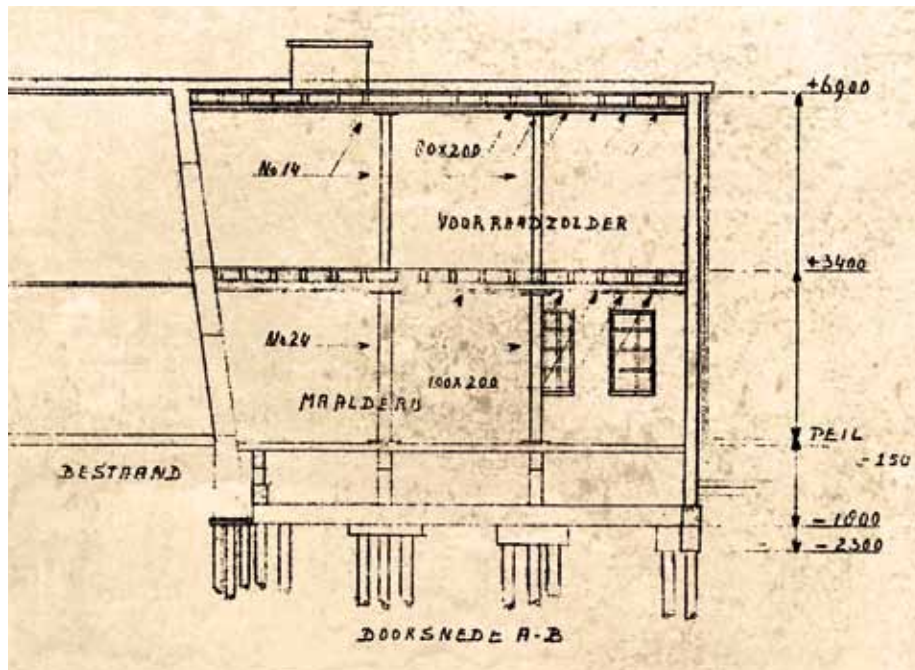
— Door den heer A. P. Chardon werd aan B. en W. een verzoek ingediend tot het mogen oprichten van een veekoekenfabriek met daarin te plaatsen elektrische motoren, op het perceel kadastraal bekend Hoorn, gemeente Alphen Sectie A nr. 249.

▲ Bericht in de Rijnbode van 2 oktober 1929 over de oprichting van een veekoekenfabriek door Chardon in Alphen a/d Rijn.

het restant van De Hoop waren. Herfst en Chardon waren elk voor 1/3 eigenaar; de drie anderen elk voor 1/9. Op 21 februari 1912 treffen de firmanten elkaar bij notaris Gerrit Vos voor het 'aangaan van 'vennootschap onder firma tot het fabriceren van veekoeken en hetgeen hiermee in verband kan worden gebracht', ingaande 1 januari 1912. Herfst en Chardon zijn de firmanten; de andere drie commanditaire vennoten. Op 27 december 1911 deelt de firma Herfst, Chardon & Co aan het gemeentebestuur van Waddinxveen mee dat zij 'het plan hebben opgevat om in de gewezen korenmolen der Heeren van Erk & Zn eene maal- en koekenpersinrichting welke door stoom gedreven zal worden in te richten' en dat zij voor dit doel vergunning vragen. Dat is in ieder geval zonneklaar in tegenspraak met het concurrentiebeding. Is dat de reden waarom in de nog te ondertekenen stichtingsacte van de firma alleen gesproken wordt van 'fabriceren van veekoeken'?

Op 26 januari 1912 wordt dan in het gemeentehuis de verplichte hoorzitting gehouden, maar daar komt niemand opdagen. Men zou van de kant van de Galama's bezwaren verwachten, maar dat is blijkbaar toch niet het geval. Waren er afspraken gemaakt? Hoe of het ook zij; op 22 februari wordt de gevraagde vergunning verleend onder voorwaarde dat de inrichting op 1 augustus 1912 in bedrijf moet zijn en dat wanneer de schoorsteen niet hoger is dan 12 me-

ter er een vonkenvanger op moet komen. Van Erk kreeg het in 1899 heel wat zwaarder voor zijn kiezen. De firma Herfst, Chardon & Co komt er zo heel wat gemakkelijker vanaf dan indertijd Van Erk met het plaatsen van de petroleummotor in 1899! Voor de stoommachine wordt achter de molen een nieuw ketelhuis met een schoorsteen gebouwd, exact op dezelfde plaats als in 1879.

▲ De uitbreiding van De Hoop in 1938 naar een fragment van de vergunnings-tekening. Het platte dak van de aanbouw sloot aan op het dak van de molenonderbouw (tekening Groene Hart Archieven Gouda).

Maal- en Veekoekenpersinrichting

De stoommachine drijft een werkas aan, waar vanaf onder in de molen aan de zuidkant een dubbele maalstoel wordt aangedreven en aan de noordkant een perspomp, een kollergang en een enkele maalstoel wordt aangedreven. Diezelfde werkas loopt door naar het pakhuis voor de molen en drijft daar een roerketel en een pers aan.

Een stoommachine als drijfkracht in een nieuw bedrijf lijkt anno 1912 al onvoorstelbaar. De Hoop had in 1879 al een stoommachine gekregen. Bij de herbouw in 1899 kwam er een petroleummotor; en dan in 1912 weer terug naar een stoommachine?

Het heeft waarschijnlijk te maken gehad met het persen van de veekoeken, waarbij men de stoom heel goed kan gebruiken; om niet te zeggen nodig heeft.

Het zwaartepunt van het bedrijf lijkt dan ook bij veekoeken hebben gelegen. Als in juni 1912 'de werkman van W.' met een vinger tussen een pers komt zodat die gedeeltelijk wordt afgesneden dan meldt *De Rijnbode* van 8 juni 1912 dat dit gebeurt in de veekoekenfabriek van de firma Herfst, Chardon & Co. In diezelfde tijd adverteert de firma in *De Rijnbode* als Veekoekenfabriek Herfst, Chardon & Co. In die advertentie prijzen zij melassekoeken merk 'De Hoop' aan. Melasse is een afvalproduct van de suikerfabriek en heeft zelfs nog een hoog suikergehalte. Het is dan ook nog geschikt voor velerlei toepassingen, vanwege zijn voedingswaarde ook in veevoer en heeft daarin nog steeds een voorname

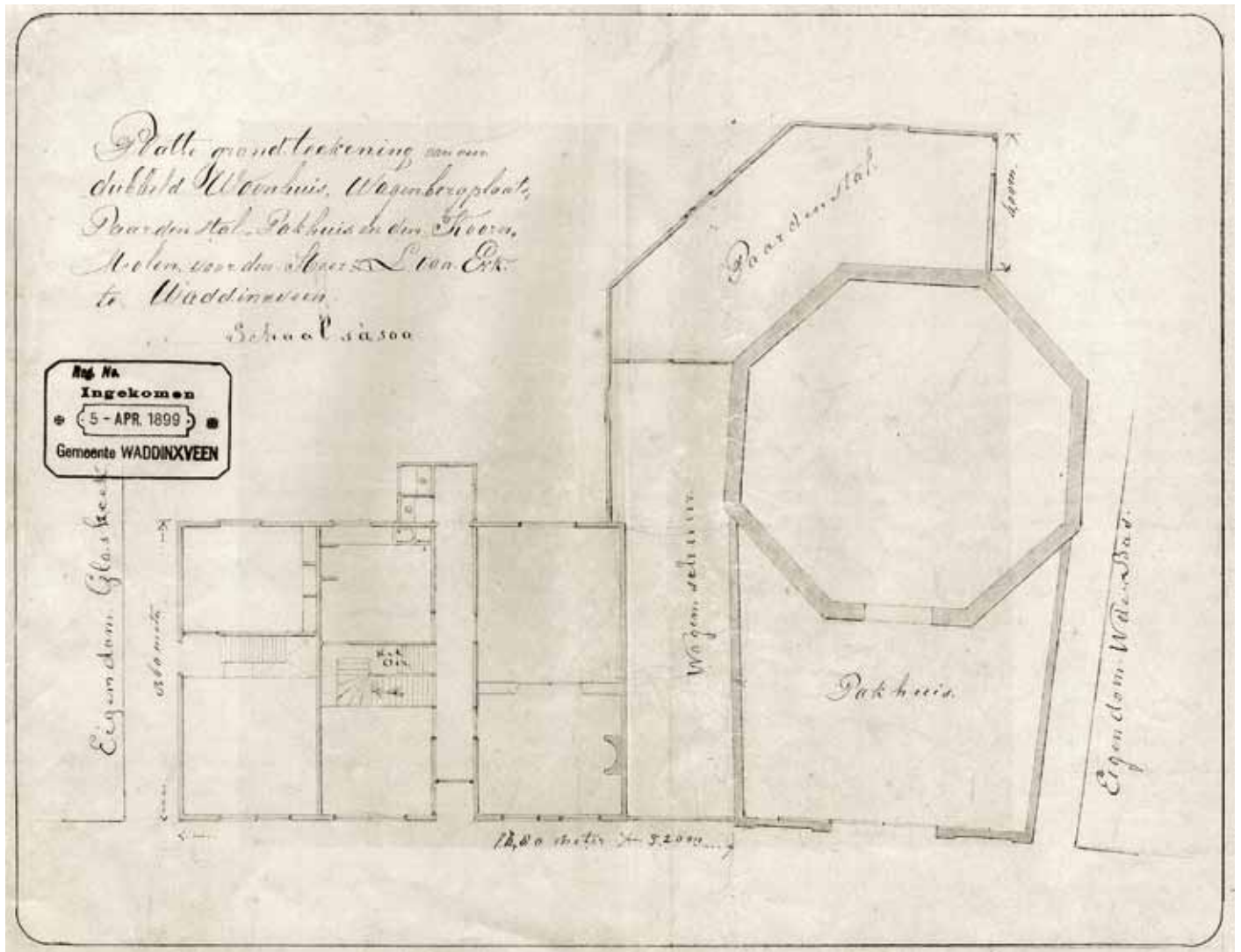
▲ Wethouder mevrouw Gerts in gesprek met provincieambtenaar Ottevanger. De dichtgemetselde deur rechts van mevrouw Gerts was een herinnering aan het stoommachinetijdperk; zelfs aan twee tijdperken. De nog onvergrote deur herinnert aan de stoommachine uit 1880 (zie *Molenwereld* 2011-2-58). De vergroting links was noodzakelijk voor de 'verstoming' in 1912. De zwarte fundatie links op de foto herinnert aan een maalstoel (foto J. Hofstra).

▲ Zo tekende Bas Koster De Hoop aan de Zuidkade zoals die er van 1899 tot 1910 uitzag.

◀ De Zuidkade in Waddinxveen omstreeks 1930. De wiekenloze Nijverheid staat op de sloop te wachten. Een deel van zijn schuur is gesloopt en vervangen door de maalterij/meelfabriek van Galama. Daarnaast het nog bestaande dubbele woonhuis van Galama uit 1913. Vervolgens het huis van Glasbeek en dan het dubbele woonhuis dat Van Erk in 1899 liet bouwen, maar dat bij zijn faillissement in 1907 losgekoppeld werd van de molen. De linkse woning is al verbouwd en heeft de ingang aan de Zuidkade gekregen. Ook de wagenschuur is verbouwd. Het pakhuis voor de molen is nog vrijwel onveranderd, maar heeft wel een soort balkon boven de deur gekregen. Voor de deur is in de Gouwe een houten steiger gemaakt voor het aanmeren van schuiten. Na het pakhuis volgt het blok van drie huizen van De Bas. De volgende huizen zijn gesloopt voor de verbreding van de toegang van de Dorrekenskade. De voorste grote schoorsteen is die van de papierfabriek De Schoone Haas, die er achter van de houtzagerij van Alblas. Van de molen De Hoop is geen spoor meer te bekennen. Vergelijk deze foto met die in *Molenwereld* 2011-6-224.

▲De tekening van Bas Koster was voor een belangrijk deel gebaseerd op deze plattegrondtekening voor de bouw ‘van een dubbeld Woonhuis, Wagenbergsche molen, Paardenstal, Pakhuis en Koornmolen’ na de brand van 1898.

plaats. Een bekende melasseleverancier aan de Nederlandse molenaars was Schuurmans & Van Ginneken, nu ED & F Man Liquid Products. De door de firma Herfst, Chardon & Co gevoerde merknaam is uiteraard ontleend aan molen De Hoop die daardoor nog tientallen jaren in Waddinxveen een begrip zal blijven.

In 1929 vraagt Chardon volgens *De Rijnbode* van 2 oktober 1929 vergunning om een veekoekenfabriek te mogen oprichten in Alphen a/d Rijn, de plaats waar hij ook vandaan kwam en een aanzienlijke rol speelde. De drijfkracht voor deze fabriek is aanzienlijk moderner: elektromotoren. De fabriek start op een ongelukkig moment, aan de vooravond van de grote wereldcrisis. Die zal Chardon wel parten gespeeld hebben. Eind 1933 gaat hij failliet. Op 11/18 januari 1934 worden de fabrieksgebouwen in de Hoorn geveild en verkocht aan A. van der Vaart en P. Baane. Chardon zelf verhuist naar Driebergen.

De oprichting van de fabriek in Alphen a/d Rijn heeft waarschijnlijk geleid tot de liquidatie van de firma in Waddinxveen.

▲De situatie aan de Zuidkade in 2003: links de twee huizen, waarvan de gevel linksonder duidelijk gewijzigd is voor het aanbrengen van een voordeur. De wagenschuur heeft de grootste gedaanteverwisseling ondergaan met onder andere het aanbrengen van de grote roldeur in 1970. De onderbouw van de molen steekt boven het dak van het pakhuis uit. Rechts het blok huizen van De Bas. De foto is genomen vanuit het kantoor van Van den Berg Molenbouw. Dankzij het hoge standpunt van de fotograaf is de molenonderbouw zichtbaar (foto H. Monster, 3 oktober 2003).

Volgens het handelsregister (*De Molenaar* van 25 mei 1932) wordt de firma Herfst, Chardon & Co in 1932 ontbonden. De fabriek in Waddinxveen komt dan op naam te staan van Johannes Gijsbertus Herfst, wethouder te Waddinxveen en Hugo Pieter Herfst, sigarenfabrikant te Gouda. Zij verkopen in 1933 de fabriek aan Jan Hoogendoorn Hugofoon. Die vraagt nog in hetzelfde jaar een uitbreiding van de 'stoommalerij' aan met een mengketel, aangedreven door een 5 pk elektromotor.

Ook Hoogendoorn blijft de molennaam hanteren. Hij houdt er zelfs in Waddinxveen zijn bijnaam aan over: Jan de Hoop. Nu is De Hoop ook een vrij bekende Nederlandse familienaam, zodat er heel wat mensen zijn die menen dat Hoogendoorn werkelijk Jan de Hoop heet!

▲ De gevelwand vanaf de Zuidkade met pakhuis. De wagenshuur en de beide woningen (foto J. Hofstra).

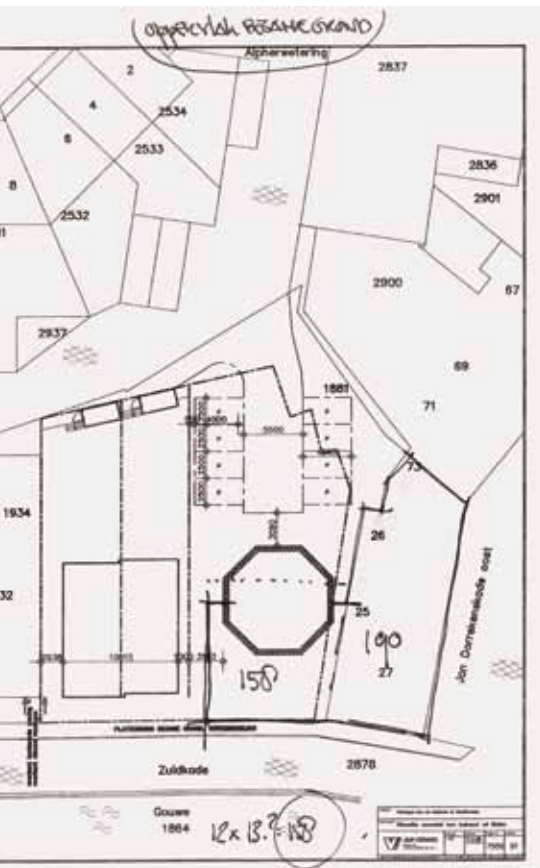
Hoogendoorn

Hoogendoorn blijft in de onderbouw van de molen malen en mengen zoals de meeste dorpsmolenaars van zijn tijd; aanvankelijk nog met stenen, maar later met een hamermolen. Hoogendoorn specialiseert zich in pluimveevoeders en zo is er in 1955 sprake van Pluimveevoederfabriek 'De Hoop'. Het malen gaat dan niet meer op stenen, maar met een hamermolen die aangedreven wordt door een 60 pk dieselmotor bij 1800 toeren. De hamermolen zelf maakt 3000 toeren.

Hoogendoorn, dan de firma J. Hoogendoorn & Zn heeft het bedrijf een flinke uitbreiding doen ondergaan. In 1938 wordt achter de molen de maalderij uitgebreid naar ontwerp van de Waddinxveense architect Stuurman. Deze nieuwbouw is inwendig 9,10 m lang en 7,70 m breed en bestaat uit twee verdiepingen. De begane grond wordt voor de maalderij gebruikt, terwijl de zolder als voorraadzolder dient. De verdiepingvloer ligt op dezelfde hoogte als de molenzolder. Aan de Gouwe komt een scheepslosinstallatie.

Omstreeks 1960 komt in de veevoederindustrie een ongekende schaalvergroting op gang die doorgaat tot op de dag van vandaag. De dorpsmolenaar met een grotendeels lokale afzet van hooguit enkele duizenden tonnen per jaar evolueert tot een mengvoederfabrikant die enkele tienduizenden tonnen per jaar omzet over een veel groter afzetgebied. Natuurlijk is dat niet voor

◀ De onderbouw van De Hoop was vanaf de begane grond nauwelijks zichtbaar; het beste nog vanuit het slopje naast het blok huizen van De Bas. In het midden de molenonderbouw; rechts de aanbouw uit 1938 en links het pakhuis voor de molen uit 1899 (foto J. Hofstra).

◀ De projectontwikkelaar was bereid om mee te werken aan het behoud van de molenonderbouw. Hij liet zelfs een bouwplan ontwikkelen waarin het behoud van de molenonderbouw was meegenomen (tekening archief gemeente Waddinxveen).

Iedere molaar weggelegd. Als het getij verloopt moet men de bakens verzetten. Daar komt bij dat vooral in de Randstad molenaars klanten verliezen door verstedelijking. Het leidt enerzijds tot bedrijfssluitingen op grote schaal, zowel in de particuliere als coöperatieve sector en anderzijds zoeken molenaars naar andere wegen. Veel molenaars vinden dan baat bij de detailverkoop van (huis-)diervoeders en aanverwante producten. Ook Hoogendoorn slaat die weg in.

Op 17 september 1968 wordt in Waddinxveen aan de Brederolaan winkelcentrum Luifelbaan door de toenmalige burgemeester Van der Hooff feestelijk geopend. Die dag openden tien nieuwe winkels hun deuren, terwijl een aantal winkels verhuisde van elders uit Waddinxveen naar de Luifelbaan. Ook Hoogendoorn opent daar een winkel onder de bedrijfsnaam Hoodie, nu aan-

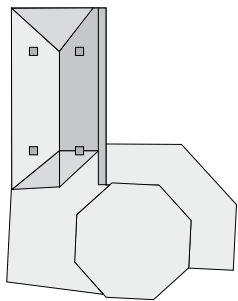
gesloten bij de Faunalandketen. De dierspecialzaak wordt inmiddels geleid door de derde generatie Hoogendoorn: Hugo en zijn vrouw Janette.

De opening van de dierspecialzaak betekent nog niet direct het einde voor het veevoederbedrijf aan de Zuidkade. Omstreeks 1985 stopt men met het malen en mengen en heeft de molenonderbouw met de bijbehorende bebouwing nog slechts een opslagfunctie met een ongewisse toekomst

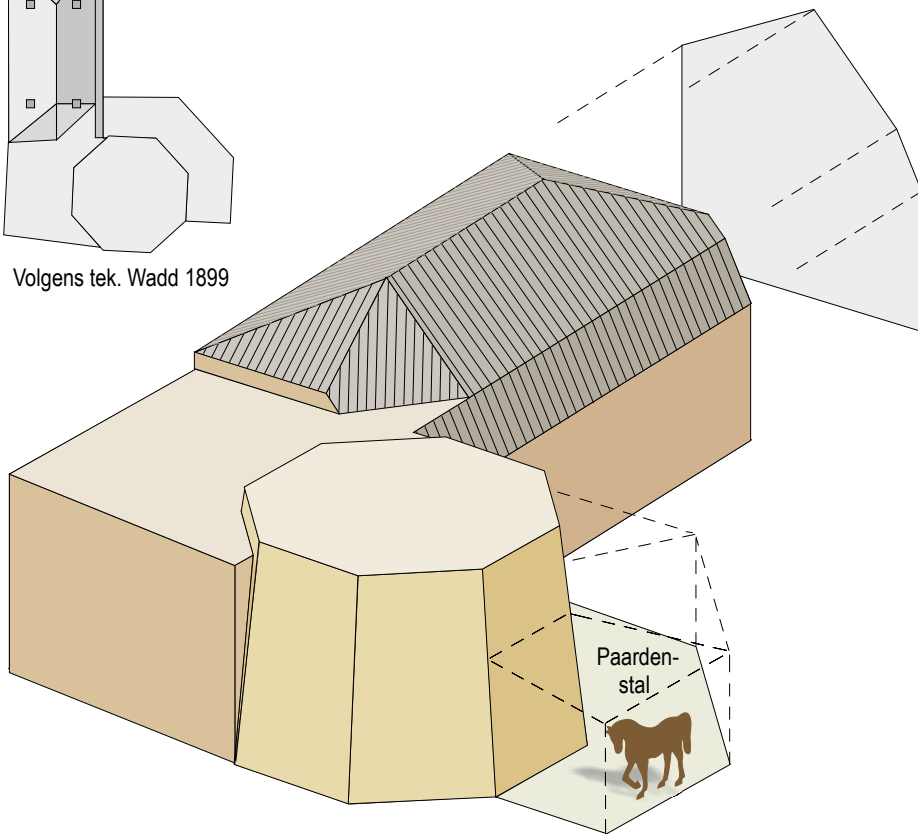
Bouwkunst

Nadat het veevoederbedrijf aan de Zuidkade was beëindigd ging het totale complex van woonhuizen en bedrijfspanden een ongewisse toekomst tegemoet, uitlopend in de sloop in 2007. Toch was afgezien van de bovenbouw van de molen in grote lijnen alles bewaard gebleven zoals dat bij de herbouw in 1899 gestalte had gekregen, zij het met de nodige verbouwingen. Maar juist dat maakte De Hoop tot een levend geschiedenisboek dat begint met de papiermolen uit de 17e eeuw. Ook dat hoofdstuk was er zelfs nog in de vorm van de onderbouw van de molen. Molen en woonhuizen waren op een unieke manier tot één organisch geheel gevormd

Volgens tek. Wadd 1899

◀Op deze tekening van Bas Koster komt de opvallende combinatie van molen en woonhuisblok goed tot zijn recht. Zoals ook uit foto's blijkt doet het platte dak van het pakhuis dienst als balie. De onderbouw van de molen steekt boven het pakhuis uit zodat men met een trapje vanuit de molen op het platte dak terecht komt. In Harderwijk was er ook een trapje tussen de balie en de baliedeur. Bas Koster heeft het merkwaardige profiel van het huis voor de duidelijkheid ook nog eens apart weergegeven.

Er zijn er twee; beide in een aanbouw. Eén is er via de gang in huis bereikbaar, de andere slechts buitenom. In 1931 laat de toenmalige eigenaar B. van Gent achter de achterkamer rechts nog een kamer bouwen. Het huis is trouwens het geboortehuis van de latere burgemeester Van Gent van Zevenhuizen.

De tweede woning in het 'dubbeld Woonhuis' heeft zijn toegang via een gang tussen het huis en het huis van Glasbeek. Daar zit de voordeur met daarachter een portaal. Vanuit het portaal kan men de trap nemen naar boven of rechts de voorkamer ingaan. Onder de trap bevindt zich waarschijnlijk een bedstede met ernaast een kast. De achterkamer is vermoedelijk een woonkeuken geweest. De bewoners van dit huis zullen vermoedelijk van het buitentoilet gebruik hebben gemaakt. Deze woning is duidelijk een klasse minder dan de ander.

Naderhand is de linker woning verbouwd en daarbij kreeg deze een deur aan de Zuidkade, waarbij de oorspron-

dat haast glijdend in elkaar overging. Een plattegrondtekening voor de herbouw van de molen is een mooi uitgangspunt om zowel die eenheid te laten zien als de verscheidenheid die daarin ondergaat.

Foto's en de tekening van Bas Koster wekken de indruk dat het grote pand naast de molen één geheel is. Bouwkundig lijkt het ook zo, maar niets is minder waar. Achter die stijlzuivere gevel verbergen zich twee woningen en een wagenschuur. Die wagenschuur hoort visueel bij de huizen, al geven de dubbele deuren wel een andere dan een woonfunctie aan. In de praktijk hoort de wagenschuur natuurlijk juist niet bij de huizen, maar bij de molen.

Zo'n staaltje gezichtsbedrog doet zich ook bij de huizen voor. De aanwezigheid van slechts één voordeur aan de Zuidkade wekt de indruk van één woning, te meer daar de voordeur precies in het midden van de voorgevel lijkt te zitten. Als men al denkt aan twee huizen dan lijkt de scheiding bij de voordeur te liggen. De raamvorm van de ramen links van de deur is anders dan die van rechts.

Het is de plattegrond die uit de droom helpt. Het rechtse huis is het grootst en heeft kamers ter weerszijden van

de lange gang achter de voordeur. Rechts twee kamers, waarvan alleen de voorkamer een schoorsteen heeft. De achterkamer zal daarom we een slaapkamer zijn geweest. Links van de gang bevindt zich een vrij kleine, onverwarmde voorkamer met daarachter de trap naar boven en die naar de kelder; linksachter de keuken met daarin uiteraard ook weer een schoorsteen. De plaats van de toiletten is opmerkelijk.

▲Bij de sloop liet het merkwaardige profiel van het huis zich voor het laatst duidelijk zien. De kniek in het achterschild komt overeen met baliehoogte (foto Ron van Rhijn, 31 mei 2007).

◀De sloop in mei 2007: de aanbouw uit 1938 achter de molen is al grotendeels weg. Naast de molen is een doorkijkje richting Gouwe door het grote raam boven de roldeur aan de Zuidkade (foto Ron van Rhijn, 29 mei 2007).

▲Op deze foto is goed zichtbaar hoe het eens was. Het platte dak dient als balie. De onderbouw steekt er bovenuit. De maalzolder lag dus hoger. De ronde boog van de deur moet nog van de molen van voor de brand van 1899 zijn omdat de boog hoger is dan het platte dak. De planken rechts zijn het afgeschuinde deel van het dak om de wieden (en de staart) ruimte te geven. (foto Ron van Rhijn, 31 mei 2007).

kelijke raamindeling werd verstoord. De wagenschuur vormt in feite slechts visueel een eenheid met de beide woonhuizen door de gemeenschappelijke voorgevel. Achter die gevel is alles anders en bovendien blijkt die wagenschuur sterk aan veranderingen onderhevig. De wagenschuur houdt het niet lang vol, als wagenschuur tenminste. Omstreeks 1920 vindt een verbouwing plaats, waarbij de benedenverdieping een winkelfunctie lijkt te hebben gekregen en boven woonruimte is gecreëerd, gepaard gaande met het inbrengen van een groot raam. De voorgevel wordt van de voormalige wagenschuur wordt gepleisterd, waardoor de geveleenheid onder de goot met de beide huizen verloren gaat. De wagenschuur was in 1899 gebouwd voor paardenwagens. Dat was geen probleem. Als auto's groter en hoger worden dan wordt het moeilijk. Bovendien is de smalle Zuidkade niet erg geschikt om te laden en te lossen. In 1970 is de wagenschuur, later winkel, gepromoveerd tot garage en om die toegankelijk te maken voor de auto's zoals die dan in de beroepssector gebruikelijk zijn laat Hoogendoorn een grote roldeur aanbrengen door molenbouwer

De molen ligt plat. Het dubbele woonhuis staat nog overeind voor zo lang het duurt. De achtergevel lijkt één geheel, maar dat is slechts schijn. De houten wand op de verdieping is eigenlijk een rij verlengde dakkapellen die deze vorm pas in 1972 kreeg. De uitbouw met het hek er op is het dubbele privaat uit 1899. De grotere uitbouw links ervan is de uitbouw die B. van Gent in 1931 liet maken voor een extra kamer. (foto Ron van Rhijn, 31 mei 2007).▶

Ottevanger uit Moerkapelle. De hoogte is uiteraard ook een probleem; vandaar dat de tussenverdieping wordt uitgebroken. Natuurlijk wreekt het autoprobleem zich ook bij de deur in het pakhuis voor de molen. De zolder uit het pakhuis weghalen geeft weer andere problemen, zodat Hoogendoorn zich beperkt tot het verbreden van de schuifdeur. Achter de wagenschuur en de molen bevond zich een in 1899 gebouwde paardenstal. Met de uitbreiding aan de achterzijde in 1938 heeft het molencomplex zijn vorm gekregen die het in grote lijnen tot aan de sloop in 2007 heeft behouden; een merkwaardig geheel van oud en nieuw en een compleet geschiedenisboek dat zich uitstrekt over vier eeuwen.

Stroomlijnshuis

De biotoop is zo langzamerhand een heilige koe voor molenliefhebbers geworden. Nu zal ik het belang ervan niet ontkennen, maar in het verleden wist men dat toch ook wel te relativieren. Mo-

lenaar Van Erk liet in 1899 pal naast en gelijk met zijn molen een groot dubbel woonhuis met wagenschuur bouwen. De nok ervan lag bijna tien meter boven straatniveau. De baliehoogte van de molen was 6,50 m. Dat betekent dat de nok van het dak meer dan drie meter boven de balie uitstak en dat op een afstand van minder dan tien meter!

Zoiets stuit vandaag aan de dag bij veel molenliefhebbers waarschijnlijk op een muur van onbegrip. Hoe kan een echte molenaar zoiets stoms doen!

Waarschijnlijk rekende Leendert van Erk anders dan die molenliefhebber en zijn molenmaker Dekker ook.

Van Erk zal ongetwijfeld zijn behoefte aan wooncomfort hebben laten meewegen. Hij wil die ruimte voor zijn woning gewoon hebben en holbewoner worden had hij waarschijnlijk voor zijn molen niet over. Bovendien ademt het pand een zekere status en dat zal ook wel niet toevallig zijn.

Wel moet gezegd worden dat Van Erk het met beleid heeft gedaan. Het huis staat niet als een massief blok voor de molen, maar met de korte kant naar de molen gericht. Maar er is meer. In *Molenwereld* 2009-1 ging Nico Jurgens ('Turbulenties, waar praten we eigenlijk over') in op turbulenties en windgeleiding. In 1899 was aerodynamica bepaald nog geen gemeengoed. In de praktijk hield men er uiteraard wel rekening mee. Bij windmolens kun je er niet omheen. Zo lijken Van Erk en zijn molenmaker Dekker er erg goed over nagedacht te hebben. Als men het profiel van het woonhuis bekijkt dan ziet het er ronduit merkwaardig uit. Het huis heeft een schilddak. Nu is dat niet ongewoon, maar het betekent wel dat de wind boven de balie nergens op een verticaal vlak botst (of het zou de molenromp moeten zijn). Daar moet bij gezegd worden dat de goothoogte ongeveer dezelfde was als het diepst mogelijke punt van een roe. Dat zal wel niet toevallig zijn geweest.

Bovendien is het schild aan de kant van de molen afgeschuind en volgt als het ware de balie zodat aan die kant geen scherpe hoek is.

Door de ligging van het huis ten opzichte van de molen en de dakvorm zullen de problemen van zuid tot oost over noord

▲ **Burgemeester Van Gent van de gemeente Zevenhuizen heeft zich actief ingezet voor de molens in het Rottemeregebied. Hier onthult hij op 4 mei 1991 een informatiepaneel bij de molenviergang van de Tweemanspolder. Burgemeester van Gent is geboren in het huis naast De Hoop dat Van Erk in 1899 liet bouwen (foto jsb).**

wel meegevallen hebben. Bij winden uit de zuidoostelijke hoek zouden er wel problemen kunnen zijn.

Bij schilddaken is de hellingshoek van de dakvlakken meestal gelijk. Dat is hier niet het geval. De dakhelling aan de oostzijde is vrij flauw, 30 graden. Over de nok heen valt het dak steiler af, 45 graden. De dakvlakken maken bij de nok dus een hoek van 105 graden en dat is niet scherp. Onder de zolderverdieping zakt het dak nog steiler af; het maakt dan een hoek van 60 graden met de horizon. De achtergoot is ongeveer 4,5 m boven straatniveau; ongeveer 2 m onder de balie. Het heeft zo veel van weg alsof de wind met zo min mogelijk verstoring over het dak wordt geleid. De man die dit uitgedokterd heeft zal wel goed nagedacht hebben. Waarschijnlijk is dit de bouwer geweest: Jan Dekker uit Hazerswoude. Zat aerodynamica soms bij de Dekkers in de genen? Want Jan Dekker was immers de vader van A.J. Dekker, de man van de Dekkerwiek; iets wat geen toelichting behoeft.

Huis en molen vormden zo een unieke eenheid. Natuurlijk deed de sloop van de bovenbouw van de molen daar afbreuk aan, maar het 'aerodynamische design' van het huis voor de molen bleef in tact, zij het dat er later aan de achterzijde dakkapellen werden aangebracht die in 1972 nog eens werden vergroot. Toch is dit bijzondere karakter nooit onderkend.

Geen oor, geen oog, geen hand voor De Hoop

Door zijn verdoken ligging achter de bebouwing bleef het bestaan van de molenonderbouw onopgemerkt buiten een kleine groep Waddinxveners en molenliefhebbers; laat staan dat de waarde ervan werd onderkend; zelfs niet bij personen en instellingen van wie men qualitate qua meer en beter mag verwachten. Schrijver dezes behoort tot hen die op allerlei manieren getracht hebben een beter lot voor de molen te creëren.

Vooral na het vertrek van het bedrijf van Hoogendoorn werd de toekomst van het geheel ongewis.

In 1986 werd in het vakblad *De Moleenaar* de basis gelegd voor de artikelenreeks 'Van rompen en stompen', die later voortgezet zou worden in dit blad. In het verlengde daarvan verscheen een artikel, 'Vergaan voortbestaan' in de bundel *Molenstudies* (Zutphen 1989) waarin met redenen omkleed onder meer enige molenrestanten worden genoemd die zo waardevol zijn dat ze het behouden waard zijn. Daaronder wordt ook De Hoop in Waddinxveen genoemd (blz. 21, 22).

In 1993 laat het provinciaal bestuur van Zuid-Holland een onderzoek uitvoeren naar de rompen en stompen in deze provincie. Daar hoort een waardestelling bij die gebaseerd is op een punten telling in de schaal 1 - 10. Daarin scoort De Hoop met 8 punten heel hoog. Helaas verdwijnt het verhaal in een provinciaal vriesvak en er wordt niets mee gedaan. Het behoud van De Hoop is er dan ook niet mee gediend met alle gevolgen van dien voor deze molen.

De status van rompen en stompen roept allerwege onvrede op. Tijdens een Molencontactdag van de Vereniging De Hollandsche Molen in Arnhem op 25 november 1994 belooft Asselbergs, de toenmalige directeur van de Rijksdienst voor de Monumenten uiterlijk 1 januari 1996 een nota over het onderwerp. Die laat veel langer op zich wachten. Pas in 2003 verschijnt er een publicatie in de Nieuwsbrief van de Rijksdienst en wordt een lijst met te beschermen molens en molenrestanten gepubliceerd op de internetsite van de dienst (zie ook *Molenwereld* 2004-2, een speciaalnummer over dit onderwerp). In *Molenwereld* 2004-3 verschijnt een zeer kritisch artikel ('Een klomp tussen de deur') over deze beschermingsoperatie. Die kritiek is niet alleen fundamenteel, maar ook wordt gesteld dat er veel historisch waardevolle molenrestanten zijn die geen plaats hebben gekregen en dus vogelvrij blijven. Dat wordt met tal van voorbeelden geïllustreerd, waaronder De Hoop in Waddinxveen.

Ook in Waddinxveen vragen mensen zich af wat er met het complex moet gebeuren. Er is sprake van dat in het blok of op de plaats van het blok van De Bas met de driehuizen naast de molen een

museum komt voor het Historisch Genootschap Waddinxveen.

Ook het gemeentebestuur beraadt zich. De wethouders Barth en mevrouw Gerts brengen een bezoek aan de molen, vergezeld van twee provincieambtenaren. Zelfs de projectontwikkelaar die inmiddels het hele complex in handen heeft wil meewerken. Hij levert een bouwplan in voor het terrein dat voorziet in het behoud van de onderbouw van de molen. Je zou zeggen dat zoiets haast vanzelfsprekend was in een molengemeente als Waddinxveen en die kans met beide handen zou worden aangegrepen. Nergens in Zuid-Holland hebben in een platelandsgemeente per slot zoveel molens gestaan als daar (zie *Molenwereld* 2011-2-62). Waddinxveen was beroemd om zijn papiermolens. De onderbouw van De Hoop was het laatste wat daarvan nog restte. Het mocht allemaal niet baten. Toen het puntje bij het paaltje kwam bleek niemand bereid om daadwerkelijk een hand uit te steken. Eind mei, begin juni 2007 werd het tweede leven van De Hoop en zijn voorgangers tot in de bodem uitgeroeid door de Hazerswoudse sloper Van der Haven. Van een behoorlijke documentatie of archeologisch onderzoek was geen sprake; waarom zou je bij zo'n eeuwenoude stenen onderbouw, een van de eerste in zijn soort. Sindsdien ligt de grond braak; haast symbolisch.

Een boze omstander, die waarschijnlijk terugdacht aan de lotgevallen van het Notarishuis in Waddinxveen en andere vergelijkbare zaken merkte woedend op dat men de sleutels in het Waddinxveense gemeentewapen maar beter kan vervangen door mokers....

Eerdere afleveringen van de 'Drie Levens van één molen':

Het eerste leven: Bodegraven

1. september 2007 (de polder *Reeuwijk in het algemeen*);
2. december 2007 (de bouw van de *Nieuwe of Derde Rijnmolen*);
3. maart 2008 (de ijzeren as voor de *Nieuwe Rijnmolen*);
4. juni 2008 (vervangings van houten assen en roeden door ijzeren);
5. maart 2009 (de 'verijzing' van molens);
6. december 2009 (de molenaars en hun molens);
7. maart 2010 (afscheid van de *windbemaling in Bodegraven*);
8. juni 2010 (sloop van de *Gouwemolen en de verder bemalingsgeschiedenis van de polder*).

Het tweede leven: Waddinxveen

9. februari 2011 (molengeschiedenis van *Waddinxveen*);
10. juni 2011 (geschiedenis molen *De Hoop tot 1910*).

Non steekgraschoppen in ere!!

Marc Crins Molenzeilen

- ☞ Nieuwe molenzeilen
- ☞ Reparatie oude zeilen
- ☞ Bilkussens (in zeildoek)
- ☞ Lui-matten

Vraag vrijblijvend een offerte aan!
 Dionysiusstraat 22 6071 KH Swalmen
 tel: +31 (0)77-474 8033 - fax: +31 (0)77-474 8034 - gsm: +31 (0)6-20949805
 Internet: www.molenzeylen.com

Houtcompagnie BV

ALMENUM

Houthandel
Zagerij
Import

Voor molenrestauraties

EIKEN- EN BILINGA STAMMEN IN VOORRAAD
 In te zagen volgens bestek en tekening

Verder:
 Iepen • Bolletrie • Steenbeuk • Douglas
 Larix • Azobé • Noord Noors Grenen

Kanaalweg 108 • 8861 KJ Harlingen • Tel. 0517 - 41 33 77 • Fax 0517 - 41 48 73 • www.houtcompagnie.nl

Molenherstel

Protekta Conserduc-Renofors is al vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

- Houtrestauratie
- Duivenwering
- Houtconservering
- Onderhoudscontracten
- Vochtbestrijding

Protekta

Conserduc-Renofors

Postbus 72 | 5420 AB Gemert | tel. 0492-364292 | www.protekta.nl

De Kracht van Veelzijdigheid

☎ 088 - 56 55 555
www.nederhoff.nl

KRAANBEDRIJF
NEDERHOFF
 GOUDA - VIANEN

Inhoudsopgave

2011

MOLEN

Wereld

veertiende jaargang

PAGINATABEL

Nummer:	1	2	3	4	5	6	7/8	9	10	11	12
Pagina:	1	41	81	121	161	201	245	289	325	365	405

Activiteiten

Jaarvergadering van De Hollandsche Molen *J.S. Bakker* 154

Bedrijf en techniek

Aeolus en Elektra *Sievert Christiansen, Uwe Karsten* 280

't Betere Werk

Op de foto (familie Pouw Kraan) 19

De molen van Ditzum 19

Brand molen Buren 19

Het Verloren Schaaap en meer *J.S. Bakker* 76

Niet alleen baarden *Peter van der Drift* 78

Rijnlandse molenaars 93

Molenleven op de eilanden *P.H. Mans* 96

Asbreuk Oostbroekmolen *Arie Hoek* 140

Zelfzwiching molen Haamstede *Willem Roose* 140

Nogmaals de molen met acht wieken 141

Nogmaals de as van de Oostbroekmolen 174

en meer *Jan Hofstra* 174

Molennamen *W. Herrewijnen* 179

De vlucht van de Zesde molen - het raadsel

opgelost *J.S. Bakker* 192

Verongelukken Grote Molen *P.H. Mans* 217

Nog eens de asbreuk van de Vlietmolen 242

De molen van Lieveelde *E.G.M. Esselink* 278

Invaart *Gerit Kouwenhoven* 304

Raadsel ongeval met molenas opgelost 361

Vader en zoon Theo Franken *G. Sturkenboom* 400

De lotgevallen van de Aeolus in Farmsum *B.D. Poppen* 427

Diversen

De stekker uit Molenwereld? 407

Inhoudsopgave 2011 439

Forum

Gerommel in Maasbommel *J.S. Bakker* 142

Grensmolens

Restauratie Grote Bentelmolen Turnhout vordert 342

Verplaatsing Kattenbosmolen Lommel 380

Standerdmolen Merkem omgewaaid 234

De molen van Arbergen heeft weer een wiekenkruis 342

Bouw molen Ahausen nagenoeg voltooid 310

Bouw Rügenwalder Mühle in Bad Zwischenahn 381

Domper op eeuwfeest molen Bunde 415

Vrijwillige molenaars voor standerdmolen Dornum 172

Asbreuk molen Hengstlage 237

Molen van Holtland tijdelijk wiekenloos 415

Maatschappelijke stage aan molens Ihlow 172

Thuisreis molen Wiesedermeer begonnen 237

Molen Wiesedermeer thuis 415

Afbraak molen Zeven 310

Tentoonstelling '200 jaar algemeen molenrecht

in Vreden' 172

De kroonjuwelen van Norden nu -1

Ingezonden

Kantige molens in Oost Brabant en

Niederrhein TIMS-NL/VL 173

Molens in Veere 297

Mens en molen

In memoriam Dick Abelskamp *Dick Zweers* 214

Herinneringen aan Dick Abelskamp *Ada Meurs* 279

Bij het overlijden van Niek Boekestijn 259

Molens Denekamp in de rouw *Ton Huttenhuis* 319

Molensactueel

Subsidies Restauratieregeling monumenten 2010-2011 43

Volgorde behandeling Brim-aanvragen door loting

vastgesteld 208

Lot bepaalt magere subsidies molens BRIM 2011

295Eerste Kamer stemt in met wetsvoorstel

modernisering monumentenzorg 247

Zeven molens strijden om publiekstemmen

BankGiro Loterij Molenprijs 295

Meester van de Zwarte Molen 297

Sluiting Centrum voor Molinologie in Roosendaal 297

Keur aan onderscheidingen uitgereikt rond

Monumentendag 327

Rijksdienst wil geen molens meer verplaatsen 372

Zijlstra wil minder subsidie voor meer monumenten 373

Het J.B. Scholtenfonds gaat structureel bijdragen

aan Groninger molens 203

Drievoudig molenfeest in Groningen	320	Geld voor terreinaanpassingen Doesburger Molen	84
Jaarlijkse Molenvriendendag van het Groninger Molenhuis	367	Kap en gevluht van De Hoop in Elspeet afgenomen	3
Stichting wil poldermolen Borgercompagnie in eigendom	291	Niet mogen bouwen van woning brengt herstel De Hoop	
Ingebruikname molen Eben Haëzer te Enumatil	247	Elspeet in gevaar	249
Korenmolen Aeolus Farmsum 200 jaar!	247	SGP niet eens met bestemmingsplan Elspeet	410
Geen eisen aan restauratie De Hoop te Haren	163	Maalderij, eerder watermolen, in Heesum gesloopt	368
Bij het overlijden van Leen Duijm	43	Roeden Sara Catharina te Kerkdriel uitgenomen	164
Windmotor Kolham mist windrad	408	Jubileum gevierd op Wenninkmolen te Lintelo	124
Hout(en) IJzer(en) vijzel Nieuw Scheemda	203	Heropening De Hoop in Lunteren	250
Opening Westerse molen te Nieuw-Scheemda	291	Jubileum Bernadette Nieuw-Wehl	327
Zeldenrust officieel in bedrijf gesteld	382	Vervangen molenstenen De Duif Nunspeet	410
Kap Windlust te Overschild teruggeplaatst	408	Restauratie De Hoop te Oldebroek gestart	292
Molenmaker Cor Molema overleden	291	Molen uit Wadenoijen in Ophemert officieel	
Subsidie voor vervangen vijzel De Goliath te Eemshaven	43	geopend	<i>D. Kenbeek</i> 14
Unieke pegellamp terug naar De Dellen	43	Waterval en watermolen voor Putten ?	165
Molen De David tijdelijk opgebouwd in Winsum	248	Toch rijkssubsidie voor restauratie Renkumse Molen	45
N361 niet door natuurgebied Koningslaagte	83	Bestemmingsplan staat herstel molen Renkum in de weg	329
Herstel molenbiotoop De Zwaluw Zuurdijk	291	De Ooievaar in Terwolde roept om herstel	165
Friese Molendag op 10 september 2011	249	Inzagetermijn verhoging Daams' Molen Vaassen	
Molendag Zuidwest Friesland	367	bijna verstreken	45
Overname Aylvapoldermolen te Burgwerd	123	Climax in bezwaarprocedure Vaassens Daams' Molen	85
Spinnenkopmolen Goëngahuizen officieel geopend	327	Daams' Molen in Vaassen mag worden verhoogd	124
Start laatste herstelfase Woudagemaal te Lemmer	328	Verhoging Daams' molen opnieuw in geding	329
Opknappbeurt voor De Hersteller te Sint Johannesga	3	Tegenstand verhoging Daams'molen krijgt nieuwe impuls	
Korenmolen Windlust te Wolvega heropend	249	vanuit RCE	369
Drentse molendag 27 augustus 2011	249	Aannemersbedrijf Van Laar uit Vaassen gaat Daams'	
Groot onderhoud molen Coevorden	408	molen verhogen	416
Molenmaker Medendorp overleden	44	Molen van Varik opgevijzeld	50
Restauratie Westermolen Dalfsen van start	292	Raad stemt in met bouwplannen nabij molen van Varik	204
Herstel binnenroede De Leeuw te Lettele	84	Uitstel vervangen roeden De Engel Varsseveld	124
Delden presenteert miljoenenplan herbouw Eschmolen	368	Vooralsnog geen 'bruidsschat' voor molen	
Herstel molen Dijkerhoek	83	De Engel te Varsseveld	250
Start herstel molen Dijkerhoek	409	Zwiepse molen wekt groene stroom op	410
Restauratie van de molen van Fakkert te Hoonhorst vordert	204	Onderhoud molens Utrecht verzekerd	410
Romp en kap geplaatst op de molen van		Ontsteken verlichting Molen Maallust in Amerongen	3
Hoonhorst	<i>Wim Schrijver</i> 300	Toch restauratie van de Geesina in Groenekan!	251
Molen Fakkert te Hoonhorst draaide voor het eerst	368	Herstel Kockengense Molen begonnen	250
Molen Hoonhorst opgeleverd	409	Restauratie molen Kockengen goed op gang	330
Stichting herbouw Hulsbeker watermolen in het		Verdieping scheprad Spengense Molen gereed	250
leven geroepen	45	Oukoper Molen bij Loenersloot opgeknapt	250
Groot onderhoud spinnenkop De Wicher te Kalenberg	204	Inrichting terrein molen Oudegein	252
Grootscheeps project rond Lonneker molen	204	Jubileumactiviteiten Nieuwe Molen te Veenendaal	125
Geen daadwerkelijke replica watermolen		Nieuwe Molen te Veenendaal heropend	165
aan Gammelkerbeek	84	Molen de Ruiters te Vreeland krijgt nieuwe korte spruit	253
Afronding restauratie Molen van Oude Hengel en start		Viering 100-jarig bestaan Molen De Ruiters te Vreeland	253
bouw woningen	249	Molens van Hoogheemraadschap Hollands	
Amerikaanse windmotor Raalte geen rijksmonument	44	Noorderkwartier te koop	4
Noodlottig ongeval Windlust te Radewijk	328	Handtekeningenactie tegen verkoop 19 molens in	
Wissink's Møl begast behouden	346	Noord-Holland	46
Herstel Leemansmolen te Vriezenveen voltooid	410	Actiegroep Be-Houd molens bij Hoogheemraadschap	125
Heroverwegingen Gelderse Molenverordening	3	Mogelijke overname molens door Landschap	
Eendrachtspreng mist alleen nog water	163	Noord-Holland	125
In Memoriam Ben Hieminga	123	Verkoopplannen 19 molens Hoogheemraadschap	
Corporatie koopt molen De Kroon te Arnhem	164	van de baan	255
Tullekensmolen te Beekbergen heropend	292	Molenweekend Noord-Holland-zuid 2011	293
De gemeente Berkelland verkoopt laatste twee molens	164	Rechtzaak de Otter Amsterdam voortgezet	168
Stomp molen Doornspijk afgebroken	<i>E.G.M. Esselink</i> 361	De Otter mag weg uit Amsterdam	228

Raad van State vernietigt rechtbankvergunning voor De Otter	411	Vrachtwagen rijdt tegen draaiend gevluht molen De Swaen	5
Start actie d'Admiraal voor Noord	85	Gewijzigd bestemmingsplan voor de molen van Sassenheim	85
Tras- en krijtmolen D'Admiraal wint BankGiro Loterij Molenprijs	369	Meningen verdeeld over completering molen Sassenheim	129
Luilak op 't Pink te Koog aan de Zaan	204	Vijftien zienswijzen bestemmingsplan Sassenheim	207
Weerstand verplaatsen Molenmuseum en De Ooievaar	205	Plaatsing kap molen De Kameel trekt veel bekijks	10
De Nachtegaal vliegt uit	4	Wiekenkruis erbij in Schiedam!	134
Vergunningen verplaatsing de Nachtegaal te Middenbeemster afgegeven	46	Feestelijke opening molen De Kameel	206
Eerste stap gezet voor de verplaatsing van De Nachtegaal	75	Stichting De Schiedamse Molens verhuisd naar molen De Kameel	411
De Nachtegaal verplaatst; No. 125	385	Een bijzondere 'gevelsteen' onthuld in molen De Walvisch	294
Ontwikkelingen rond molenbiotoop en sanering strijkmolens Rustenburg	46	Ontdek de molens rond Schoonhoven	331
De molens bij Rustenburg	166	Herbouw Streefkerkse molens een stap dichterbij	47
Sanering bodem rond Schermermolens Rustenburg	126	Ondertoren wipmolen van de polder Quakernaak van Meerkerk naar Streefkerk	294
Werkzaamheden aan de Strijkmolen K te Rustenburg afgerond	254	Bram Zonderop veertig jaar molenaar	412
Geen ondergronds museum Schermer	126	Restauratie karnmolen Wassenaar <i>Wim Herrewijnen</i>	338
Erfgoedpark De Hoop te Uitgeest geeft de hoop op	411	Feestelijke ingebruikstelling Molenviergang Zevenhuizen	207
Nieuwe bestuurbare webcam Zaanse Schans	331	Restauratie de Dikke Molen te Zwammerdam van start	332
Verplaatsing De Hoop in 't Zand	165	Ontmanteling De Dikke Molen te Zwammerdam	370
Korenmolen 't Zand verplaatst	210	Restauratie molen De Korenhalm van start	331
Opening provinciale themajaar Zuid-Holland 'Leve de Molens'	126	Windlust in Hoek lust weer wind <i>Frans Weemaes</i>	262
Eerste Molenpaspoort voor Erica Terpstra	168	Opening De Korenbloem te Kortgene	369
Nieuwe website voor SIMAV	85	Geen herstel De Rozeboom in Krabbendijke	369
Nachtwerk aan molens in de Alblasserwaard en daarna	374	Nel van Leijen stopt als molenaar	252
Rijnlandse Molendag op 23 oktober 2011	331	Kap molen Ovezande teruggeplaatst	130
Westlandse Molendag op 25 juni 2011	127	Stomp De Graanhalm Poortvliet geconsolideerd	333
Nog geen schot in herstel van de Souburgse molen	5	De Korenbloem in Scherpenisse bloeit <i>Frans Weemaes</i>	68
Molententoonstelling Alkemade	331	De Vier Winden te Sint-Annaland heropend	168
Jaarverslag 2010 Pendrechtse Molen Barendrecht	46	Herstel De Brak te Sluis nadert voltooiing	48
Molen De Roos weer gedeeltelijk hersteld	331	Duurzame restauratie fokwieken De Onderneming te Wissenkerke	294
Toch bouw tegenover molen Beneden Haastrecht	411	Noord-Brabants bidboek voor molens	5
Boezemmolen No. 6 in Haastrecht weer met kap en wieken <i>D. Kenbeek</i>	22	Molenstichting Noord-Brabant presenteert nieuwe website	370
Zesde boezemmolen achter Haastrecht geopend <i>D. Kenbeek</i>	238	Werkzaamheden aan molens in het Land van Heusden en Altena	86
De Wingerdse Molen in Bleskensgraaf gedemonteerd	47	Zandwijkse molen te Almkerk weer voorzien van gevluht	371
Jaarverslag Goudse Molenaars	206	De Volharding te Best nog steeds wiekenloos	6
Beroep bouw appartementen Haastrecht gegrond verklaard	85	Gemeente Best zit met een molen die niet mag draaien	169
Beroep aangetekend besluit rechtbank inzake Goejanverwelledijk	127	Weg vrij voor aanbrengen wiekenkruis De Volharding te Best	294
Verweer tegen hoger beroep Molen Beneden Haastrecht	206	Roeden gestoken in De Volharding te Best	371
Kunsthistoriek festival Tik van de Molen in Kaag en Braassem	205	Afscheid molenaars Martinus te Beugen	130
Bezoekerscentrum Watermanagement Kinderdijk geopend	206	Theo Franken overleden	334
Restauratie Nederwaard nummer 5 Kinderdijk	128	Gemeente Cuijk ontvangt Evert Smit Biotoopprijs 2010	48
Molen 5 van de Nederwaard rechtgezet	293	De Hertogin van Brabant, schandvlek van Drunen langs A59?	255
Leidse molendag 2011	255	Inhuldiging Eerdse molen en herdenking operatie Market Garden <i>Nico Jurgens</i>	376
Oostmolen te Mijnsheerenland op transport	5	Keldonkse molenromp ondergebracht in stichting	207
Geen hoogspanningsleiding langs molenlint Moerkapelle	47	Tijdelijke noodkap op De Hoop te Keldonk	371
Feestelijke opening korenmolen De Regt in Nieuw-Lekkerland	128	De Kilsdonkse Molen genomineerd voor Brabantse Cultuurprijs 2011	6
Korenmolen De Regt te Nieuw-Lekkerland officieel geopend	168	Kilsdonkse molen wint Brabantse Cultuurprijs	49
		De Sint Antonius in Eerde toont weer als een echte molen	255
		Wederopbouw Sint Antonius te Eerde bereikte hoogtepunt	298
		Halsterse molenaar Frans Moerland overleden	130

Aanslag met bestelbus op molenstomp Hoeven	412	Invaart	267
In Memoriam Sjef van Lith	130	Potroeden	309
Nieuwe eigenaar redding voor De Eendragt in Kaatsheuvel	256	Herbestemming	362
Start bouw van ontmoetingsruimte De Hoop te Keldonk	169	Hoerenkind	401
Onthulling nieuw informatiebord bij molen te Keldonk	255	Luisteren naar de molen	422
Herstel voor molen Made	90		
Bouwplan woningen bij standerdmolen Moergestel	372	Molens Rijnland	
Molenstenen Nispen 12 jaar niet van hun plaats geweest	130	Pieter Hellinga van de Grootte Molen in Hazerswoude	99
Inrichting molenterrein Victoria Oosteind	86	Jan Pieter Molenaar van de Lageveense molen	229
Vertraging restauratie d'Onvermoeide te Raamsdonksveer	87	Willem Langeveld van de Hoogewegse molen te Noordwijk	304
Start herstel d'Onvermoeide te Raamsdonksveer	131	Ad Brekelmans van de Rietveldse molen in Hazerswoude	423
René Vogels benoemd tot stadsmolenaar	86		
Gemeente ontvangt monument rosoliemolen Rosmalen	87	Papiermolen	
Onthulling monument rosmolen te Rosmalen	334	Ansichtkaarten Marcel Stroo	9
Restauratie Heimolen Sint Hubert afgerond	169	Nieuwe DVD met molenfoto's Noord-Brabant	336
Henk van Velzenprijs 2011 uitgereikt	256	De maalterijen van Didam - Van molens tot fabriek	336
Herstel aanstaande voor De Arend in Terheyden	169	Zaanse molens in heden en verleden	386
Zwaar gewonde door 'klap van de molen' in Terheijden	294	Nieuwe DVD met molenfoto's Zuid-Holland	387
Molen van Jetten klaar voor viering 200-jarig bestaan	49	Mühlen 2012	387
Herstel damwand Venbergse watermolen Valkenswaard	334		
In Memoriam Wim van Deursen	48	Portret	
Johanna Elisabeth in Vlierden officieel heropend	208	De drie levens van één molen (9)	<i>J.S. Bakker</i> 56
Keer ten goede voor Maria-Antoinette te Zeilberg	6	Molen met acht wieken	89
Herstel Maria-Antoinette te Deurne vordert gestaag	371	De molen van Van Hal uit het dal	<i>André Nibbelink</i> 104
Postzegel Koevingerse Molen Sint-Oedenrode	7	De molens van de Oost- en Westbroekpolder onder	
Limburgse Molendag op zondag 2 oktober 2011	295	Zoeterwoude (3)	<i>Jan van Gent</i> 110
De Grathermolen moet weer tot leven komen	7	De Arend: van hoogste vlucht tot diepste	
Grathermolen staat te koop	412	val (3)	<i>J.S. Bakker</i> 182
Presentatie brochure 'Molens in de gemeente Leudal'	256	De drie levens van één molen (10)	<i>J.S. Bakker</i> 218
Toon van As krijgt Molenpenning 2011	372	De Westbroekmolen op de wip	<i>J.S. Bakker</i> 312
Nederlandse molenstenen voor molen in Brazilië	92	175 Jaar NSBM molenassen	<i>J.S. Bakker</i> 348
Limburgse molenstenen malen in Tasmanië	256	Raadsel aan de Rotte: de oliemolen van	
Olieslagerij in molen de Windlust in gebruik	295	Jacob Heus	<i>J.S. Bakker</i> 390
Omvangrijk restauratieproject Weert nagenoeg afgerond	87	De drie levens van één molen (11)	<i>J.S. Bakker</i> 428
Weerterland heropent vier gerestaureerde molens	170		
Verkoop Weerter molens door gemeente	208	Van rompen en stompen	
Weerter Molens in de vreugd	257	Nieuwe molens: wildgroei? (123)	<i>J.S. Bakker</i> 32
Vlaanderen stapt mee in Europese Molenmaand	131		
Verschillende heropeningen tijdens Nationale Molendag	171	Zoeker	
Nieuwe molenkaart Van Steenberghe	171	Poldermolen omgeving Emden	17
Nieuwe molenkaarten Van der Drift	257	Korenmolen Ulicoten	52
Nieuwe molenkaarten Van der Drift	373	Poldermolen Ypey Rijperkerk	118
De Hollandsche Molen stelt molenprijs in van 50.000 euro	208	Spinnenkop	139
Molenruilbeurs 5 november 2011	334	Oost-Friese korenmolen West-Rhauderfehn	178
Voorzitter Vereniging De Hollandsche Molen legt functie	334	Korenmolen Weltevreden Haps	266
Aankondiging van de I.J. de Kramer-prijs 2012	413	Molen Leeghwaterpolder Appingedam	304
Datum Kunstfestival Tik van de Molen 2012 bekend	413	Standerdmolen Silly (Henegouwen)	362
Museum opent expositie over Koninklijke P. Sluis	414	Standerdmolen Ravels-Eel (Antwerpen)	386
I.J. de Kramerprijs voor Paul Bauters	420	Achtkante beltmolen	422
Uit 't kijkgat			
De boodschap	9		
Monument van wat?	109		
Molenliefde onder druk	133		
Patat en ijs	198		
Pure natuur	241		

MOLEN Wereld gaat voor u OPEN!!!

en
MOLENAARSVERLEDEN cadeau!!!
en
nog korting toe!!!

Al elf jaar is Molenwereld het blad bij uitstek op molengebied voor honderden molenliefhebbers met veel nieuws, reportages en allerhande artikelen, rijk geïllustreerd en goed verzorgd.

Wilt u 'Molenwereld' blijven lezen? word dan nu lid en ontvangt 11x per jaar dit blad bij u in de brievenbus!

Als u nog nooit abonnee bent geweest en zich nu opgeeft dan krijgt u eenmalig bij uw abonnement het boek **Molenaarsverleden** **ter waarde van € 12,50 cadeau!** Molenaarsverleden is een bundel van veertig interessante artikelen over molens en telt 96 pagina's.

Bovendien kost u een abonnement over 2011 geen € 47,50 maar € 38,50 indien u alle elf nummers van die jaargang wenst te ontvangen. Wilt u er minder dan kunt u voor ieder nummer dat u niet wenst € 3,50 aftrekken.

Als u bijvoorbeeld alleen de laatste drie nummers wenst, dan is de prijs € 38,50 - 8 x € 3,50 = € 10,50.

MOLENWERELD iedere maand per post thuis kan op drie manieren:

1. Door het nemen van een abonnement.

Abonnementen kunnen op ieder gewenst moment ingaan en worden automatisch verlengd tenzij een abonnement uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar schriftelijk wordt opgezegd.

Abonnementenprijs: Nederland: € 47,50 per jaar (incl. 6% BTW).
Overig Europa: € 65,- per jaar (incl. 6% BTW).
Overige landen op aanvraag.

De abonnementsprijs dient bij vooruitbetaling te worden voldaan.

2. Door u aan te melden als donateur.

Donateurs van de Stichting Molenwereld in Nederland ontvangen het blad gratis bij een minimum-donatie van € 62,50.

3. Door een cadeau-abonnement.

U kunt ook een abonnement cadeau doen. U geeft dan via onderstaande bon aan wie u de **'MOLENWERELD'** wilt toesturen en met ingang van wanneer. Na ontvangst van het abonnementsbedrag sturen wij u een cadeaubon voor de ontvanger.

Een cadeau-abonnement kan voor een heel of voor een half jaar aangegaan worden.

De prijs voor een heel jaar is € 49,-, voor een half jaar € 24,50. Na afloop van de periode wordt het cadeau-abonnement automatisch door ons beëindigd.

B O N

*JA¹, ik meld mij aan als abonnee op de **'MOLENWERELD'**.

- *volgens bovenstaande aanbieding van € 38,50 voor alle nummers van 2011 en ontvang het boek *Molenaarsverleden* gratis.
 *volgens bovenstaande aanbieding en ontvang het boek *Molenaarsverleden* gratis, maar wens van 2011 alleen de nummers ..... te ontvangen.

- *JA¹, ik meld mij aan als donateur van de Stichting Molenwereld tegen een donatie van € ..... Ik maak mijn donatie over op Postbankrek. 4506935 of Rabobankrek.no 3750.30.867 t.n.v. de Stichting Molenwereld.

- *JA¹, ik wil graag een cadeau-abonnement aanvragen voor:

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Plaats: .....

met ingang van ..... voor een periode van een half/heel² jaar

Als / molenliefhebber / beroepsmolenaar / molenmaker / vrijwillig molenaar³ ben ik speciaal geïnteresseerd in:

.....

Handtekening:

Afzender (s.v.p. in drukletters)

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Plaats: .....

Deze bon of een kopie ervan kan, ingestuurd worden aan:

Stichting MOLENWERELD Moerdijkstraat 39 2751 BE Moerkapelle

1. s.v.p. aankruisen hetgeen door u gewenst wordt.

2, 3. s.v.p. doorhalen wat voor u niet van toepassing is.

